

پودمان ۴

به کارگیری رویکردها در آموزش و پرورش
پیش از دبستان

در آموزش کودکان مهم‌تر از محتوای آموزش، روش آموزش است.

در گذشته کودک را به عنوان فردی در مقیاس کوچک‌تر از بزرگسال در نظر می‌گرفتند و مسئله نیازها و تفاوت‌های فردی او با بزرگ‌ترها بسیار دور از ذهن بود. کودکان خردسال در این دوران قربانی بسیاری از ضعف‌ها شده و مورد بهره‌برداری‌ها، استثمارها و سوء استفاده‌های مختلف جسمی و روانی قرار می‌گرفتند. با ظهور ادیان و روشن شدن افکار مردم، تحول عمیقی در نگرش‌ها نسبت به انسان و کودک ایجاد شد. رهبران دینی و مربیان بزرگ تربیتی، در طول تاریخ، از کودک و قابلیت‌های انسان در طول دوره حیاتش دفاع کرده و با آوردن عقاید و افکار تازه، پشتیبان مراقبت بهتر از کودک و جلوگیری از بهره‌کشی و استثمار آنها در محیط زندگی، جامعه و محیط‌های کار بوده‌اند.

ظهور افکار نوین و بشر دوستانه از جانب این بزرگان، باعث کشف و شناسایی بسیاری از قابلیت‌ها به‌ویژه توانایی‌های ذهنی کودک شده است. دیدگاه‌های مذهبی و عقیدتی و نگرش‌های اخلاقی در جوامع، نقطه آغاز دگرگونی تفکر نسبت به انسان و سرنوشت او در طول دوره حیاتش بوده است. شریعت انسان‌ساز اسلام و توجه به کودک و سرنوشت او، نیز باب تازه‌ای را در بسیاری از کشورها گشود و آگاهی‌های تازه‌ای پدید آورد. همان‌گونه که در آیات مقدس قرآن کریم ذکر شده است، انسان از همان آغاز پیدایش نطفه، دارای ارزش و جایگاه خاصی است. نحوه شکل‌گیری، مراحل رشد و تداوم حیاتش به خاطر رسیدن به هدف والای هستی و دستیابی به کمال است. به همین جهت، نگرش اسلام و تعلیم و تربیت اسلامی، رسانیدن انسان به نقطه اوج و دستیابی به حیات طیبه می‌باشد.

روش‌های تربیتی اسلام از نگرش عمیق درباره انسان سرچشمه می‌گیرد و مهم‌ترین نقش را در تربیت کودک دارد. به احترام، مهربانی، آزادی و مساوات در مورد کودکان بسیار تأکید دارد و به صورت‌های مختلف در آیات، احادیث و روایات در این زمینه سفارش فراوان شده است. روش برخورد پیامبر اکرم ﷺ با امام حسن علیه السلام، امام حسین علیه السلام و دختر گرامیش فاطمه علیه السلام، نمونه و الگوی با ارزشی در این رابطه است. توجه خاص این دیدگاه برای پی‌ریزی شخصیتی مستحکم در طول حیات انسان، نمونه نگرش سالم نسبت به کودک و توانایی‌هایش می‌باشد.

امروزه، روش‌های تربیتی و آموزشی برای کودکان در دوره پیش از دبستان، متأثر از دیدگاه‌های مذهبی، علمی، تربیتی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی در بسیاری از کشورها است. تحقیقات علمی و تربیتی گوناگون باعث شده است که نیازها، توانایی‌ها و ویژگی‌های کودک بیشتر و بهتر شناخته شود و افراد علاقه‌مند بسیاری وجود دارند که در مورد آموزش و پرورش کودک، شغل، رفاه و سرنوشت آینده او، مطالعه و فعالیت می‌کنند. در این زمینه برنامه‌های آموزشی و پرورشی گوناگونی برای کودکان طراحی و تدوین می‌شود. این رویکردها به مربی کودک در تنظیم و تصمیم‌گیری در مورد برنامه‌های آموزشی کمک کرده و جهت‌گیری فعالیت‌های او را مشخص می‌سازد. در این پودمان به بررسی برخی از رویکردهای آموزشی پیش از دبستان و نظرات اندیشمندانی که این حوزه را تحت تأثیر قرار داده‌اند پرداخته می‌شود.

لازم به یادآوری است که آموزش و پرورش پیش از دبستان در ایران، به صورت تلفیقی از این رویکردها است.

هدف توانمندسازی ۱-۴: اصول رویکرد^۱ آموزشی مونته‌سوری را بیان کند.

مونته‌سوری^۲

ماریا مونته‌سوری در ۳۱ اوت ۱۸۷۰م. در ایتالیا به دنیا آمد. در شش سالگی برای تحصیلات ابتدایی وارد یک مدرسه دولتی شد. پس از اتمام مدرسه، در سال ۱۸۹۰ قصد داشت در رشته پزشکی ادامه تحصیل دهد اما با مخالفت پدرش روبه‌رو شد چرا که دانشکده‌های پزشکی در آن دوران کاملاً مردانه بود. از این‌رو وارد دانشگاه

شکل ۱- ماریا مونته‌سوری

رم شد و دو سال بعد در رشته ریاضیات، فیزیک و علوم طبیعی موفق به دریافت دیپلم گردید. سپس در سال ۱۸۹۶ وارد دانشگاه پزشکی در دانشگاه رم شد و در تاریخ ۱۰ ژوئیه ۱۸۹۶ اولین پزشک زن ایتالیا شناخته شد (شکل ۱).

او پس از دریافت مدرک پزشکی، به مدت دو سال در کلینیک روان‌پزشکی دانشگاه رم، به‌عنوان مسئول مراقبت از کودکان معلول ذهنی مشغول به فعالیت شد. تجربه کاری و مشاهده نیاز این کودکان به بازی، مونته‌سوری را به تحقیق در زمینه امکان آموزش به آنها سوق داد. وی پس از موفقیت در آموزش خواندن به کودکان دارای ناتوانی، به این نتیجه رسید که کودکان از مداخلات آموزشی ویژه در دوران اولیه کودکی نفع می‌برند.^۳

اصول رویکرد مونته‌سوری

ماریا مونته‌سوری آموزش خود را بر پنج اصل اساسی بنا نهاد (نمودار ۱):

نمودار ۱- اصول رویکرد مونته‌سوری

۱- approach

۲- Montessori

۳- به فصل یک کتاب دانش فنی پایه دهم مراجعه کنید.

- **احترام به کودک.** کودکان نیاز دارند آزاد باشند تا فعالیت‌هایی را که به آن‌ها مشغول می‌شوند، انتخاب کنند. نیازهای فردی کودکان باید مورد توجه و احترام قرار گیرد.
- **داشتن ذهن جاذب!** کودکان ذهنی جاذب دارند و با زندگی کردن، انجام دادن و دست‌ورزی با اشیا و وسایل، یاد می‌گیرند.
- **دوره‌های حساس رشد.** کودکان دوره‌های حساسی دارند که بهترین سال‌ها برای یادگیری است. مربیان باید دقت کنند و این دوره‌ها را تشخیص دهند.
- **داشتن محیط از پیش آماده شده.** کودکان در محیط‌های از پیش آماده شده^۲ یعنی جایی که در آن به بزرگ‌ترها زیاد متکی نباشند، بهتر یاد می‌گیرند.
- **خودآموزی.** در محیطی که از پیش آماده شده باشد، کودکان خودشان به آموزش خویش می‌پردازند (نمودار ۱).

فعالیت ۱: به تجربه‌های آموزشی دوره خردسالی خود بیندیشید؛ آیا شما تجربه‌ای را به خاطر می‌آورید که تأییدکننده اصول مونته‌سوری باشد؟ در گروه‌های کلاسی، با یکدیگر گفت‌وگو کنید و نتیجه را در کلاس ارائه دهید.

گفت‌وگو کنید

هدف توانمندسازی ۲-۴: برنامه گروه‌های سنی (تولد تا پنج سال) را بر مبنای رویکرد مونته‌سوری شرح دهد.

برنامه گروه‌های سنی در رویکرد مونته‌سوری

فعالیت ۲: به نظر شما یک محیط مشوق برای سنین مختلف کودکان، از جمله کودکان شیرخوار، نوپا، پیش‌دبستانی، چه مشخصاتی دارد؟ راجع به آنها در گروه‌های کلاسی گفت‌وگو کنید و نتیجه را در کلاس ارائه دهید.

گفت‌وگو کنید

بیشتر مدارس مونته‌سوری خدمات خود را به کودکان سه تا پنج سال ارائه می‌کنند. هرچند مدارس نیز وجود دارد که کودکان نوپا و نیز کودکان شش تا نه سال و نه تا دوازده سال را در برمی‌گیرد. ماریا مونته‌سوری معتقد بود که سه سال نخست زندگی برای رشد و تحول سالم، حیاتی است. آنچه در این سال‌ها رخ می‌دهد روند کل زندگی را مشخص می‌کند. یکی از اصول مونته‌سوری احترام گذاشتن به کودک بود. این اصل به‌طور کامل در محیط‌های مونته‌سوری دیده می‌شود. برنامه گروه‌های سنی در این رویکرد شامل موارد زیر است:

کودکان شیرخوار: کودکان شیرخوار نیاز دارند که در محیط خود احساس امنیت کنند. معمولاً پیش از این

۱-Absorbent mind

۲- منظور محیطی است که با توجه به وسایل موردنظر مونته‌سوری آماده شده است.

که والد، کودک شیرخوار خود را در محیط مונته سوری بگذارد، مفصل از محیط بازدید می‌کند. در این بازدید بین خانه و محیط جدید ارتباطی برقرار می‌گردد. در جریان این بازدید، مربی و والد یکدیگر را و همچنین کودک شیرخوار و برخوردش را مشاهده می‌کنند. مربی سعی می‌کند بفهمد که والد چگونه به نشانه‌های کودک شیرخوار پاسخ می‌دهد و والد نیز تعامل مربی با کودک شیرخوار را مشاهده می‌کند. این ملاقات اولیه به انتقال کودک شیرخوار از آغوش والدین پرورش‌دهنده به محیط مונته سوری کمک می‌کند. وقتی کودک به مرکز سپرده می‌شود، مربی او را مورد مشاهده قرار می‌دهد و فعالیت‌های مناسبی را برای کودک در نظر می‌گیرد و مجدداً پاسخ کودک شیرخوار را مشاهده می‌کند. در مراکز مונته سوری، کودکان شیرخوار از امور روزمره، محیط آرام و مواد و وسایل محدود برای جلوگیری از تحریک بیش از حد، لذت می‌برند.

کودکان نوپا: محیط مונته سوری برای کودکان نوپا، به گونه‌ای شبیه محیط پیش از دبستان است. این محیط دارای فضاهایی برای یادگیری حسی، هنر و رشد زبان است. مواد و وسایل موجود در محیط، همانند محیط کودکان شیرخوار، پراکنده و متفرق است.

وسایل در رویکرد مונته سوری ویژگی «خود - تصحیح گر»^۱ دارد، به طوری که کودک در کار با آنها متوجه می‌شود که موفق هست یا نه. برای مثال، اگر وسیله‌ای به نام پله‌های رنگی به ترتیب مناسب قرار نگرفته باشد، شبیه پله به نظر نخواهد رسید. مواد و وسایل در مدارس مונته سوری برای کودکان نوپا به گونه‌ای ترتیب داده شده است که کودکان با مشاهده آنها توالی در فعالیت‌ها را یاد می‌گیرند.

به این ترتیب آن‌ها خودشان وسایل را از قفسه بر می‌دارند، با آنها بازی می‌کنند و سپس به جای خودشان برمی‌گردانند. در ابتدا ممکن است کودکان نوپا نتوانند همه فعالیت‌ها را انجام دهند ولی با راهنمایی حمایت کننده مربی، آن‌ها یاد می‌گیرند همه فعالیت‌ها را تکمیل کنند.

در محیط‌های مונته سوری، کودکان نوپا از انجام دادن فعالیت‌های روزمره لذت می‌برند. مربیان نیز با احترام با آن‌ها برخورد می‌کنند و به کودکان، آنچه را که اجازه دارند و می‌توانند انجام دهند، یادآور می‌شوند (به جای گوشزد کردن آنچه که اجازه ندارند یا نمی‌توانند انجام دهند).

کودکان پیش دبستانی: کودکان پیش دبستانی در حالی به رشد خود ادامه می‌دهند که هر روز مهارت‌ها و توانایی‌های جدیدی از خود نشان می‌دهند. آن‌ها هر چیزی را که دیروز نمی‌توانستند انجام دهند ممکن است امروز انجام دهند. کودکان پیش از دبستان در یک محیط حمایتگر، جایی که مربیان پذیرا و مهربان و در عین حال جدی هستند، حس مثبتی از خود نشان خواهند داد و تعاملشان با دیگران از نظر اجتماعی، به طور روزافزونی مناسب‌تر خواهد شد.

آن‌ها به دوستی و بازی گروهی علاقه‌مند می‌شوند. حمایت گرم بزرگسالان آنها را در بهتر یادگرفتن کمک می‌کند. ساختار فعالیت روزانه و نوع آن برای سلامت روانی و جسمی کودکان پیش دبستان اهمیت دارد. این کودکان، مانند کودکان نوپا، به آزادی در محیط نیاز دارند و می‌توانند نسبت به کودکان نوپا انتخاب‌های بیشتری داشته باشند.

برای مثال، کودکان سه تا پنج ساله می‌توانند یک فعالیت را از بین بازی با مکعب، نقاشی کردن، گوش کردن به یک داستان انتخاب کنند. داشتن حق انتخاب و بازی کردن با دیگران اعتماد به نفس آنها را بیشتر می‌کند. کودکان پیش از دبستان می‌توانند مسئولیت بیشتری در کلاس داشته باشند. آنها می‌توانند اسباب بازی‌ها را

۱ - Self-correcting

تمیز کنند و آن‌ها را در مکان‌های مناسب خود قرار دهند. همچنین وسایل آموزشی یا خوراکی را آماده کنند و خیلی چیزهای دیگر. مسئولیت‌پذیری، اعتماد به نفس و احساس شایستگی را به دنبال می‌آورد.

فعالیت ۳: در بازدید از یک مهد کودک، برنامه آموزشی کودکان شیرخوار و نوپا را بررسی کنید. چه پیشنهادی برای پیشرفت برنامه‌های مراقبت از کودک شیرخوار و نوپا می‌توانید ارائه دهید؟ آن را در کلاس گزارش دهید.

تلفیق گروه سنی متفاوت در کلاس‌های آموزشی مונته سوری

کلاس‌های مונته سوری شامل همه گروه‌های سنی است (۳-۶ سال، ۶-۱۲ سال، ۱۲-۱۵ سال). این تفاوت سنی حس تعلق به اجتماع و گروه را در آنان ایجاد می‌کند. کودکان با این تلفیق فرصت می‌یابند به یکدیگر کمک کنند. در عین حال کودکان کوچک، کودکان بزرگ تر را الگوی خود قرار می‌دهند و از تجربیات آنان استفاده می‌کنند.

کودکان بزرگ هم خود را در مقابل کودکان کوچک تر مسئول احساس می‌کنند. همچنین کودکان از یکدیگر می‌آموزند. کودکان دارای نیازهای ویژه، فرصت تعامل با افراد بیشتری را به دست می‌آورند. بنابراین انگیزه‌های آنها تقویت می‌شود و مهارت‌هایشان توسعه می‌یابد.

گاهی از این کودکان انتظار می‌رود تا برای کودکان دیگر نقش مربی آنها را بازی کنند. کودکان ممکن است سال‌ها در یک کلاس، با مربی واحد و با دوستان خود بمانند. در نتیجه مربی فرصت می‌یابد سطح رشدی آنها، شیوه یادگیری‌شان و سیستم‌های حمایتی خانواده‌هایشان را از نزدیک بشناسد. همچنین در کلاس گروه‌های با سنین متفاوت به لوازم آموزشی بسیار متفاوتی نیاز است. این منابع و لوازم برای استفاده همه کودکان است.

نقش مربیان در رویکرد مונته سوری

مربیان رویکرد مונته سوری معتقدند:

- کودکان باید فعالانه در فعالیت‌های خودانگیزه مشغول شوند.
- کودکان به انتخاب آزادانه نیاز دارند.
- کودکان به محرک‌های حسی حساس‌اند.
- تجارب یادگیری بر اساس نیازهای کودکان است.

مربیان از طریق مشاهده دقیق، محیطی فراهم می‌سازند که علایق کودکان را در برمی‌گیرد، حواس آن‌ها را تحریک می‌کند و فعالانه، آن‌ها را با مواد و وسایل جذاب مشغول می‌سازد.

کودکان در مراکز مונته سوری تشویق می‌شوند، ضمن اینکه خود، فعالیت‌هایشان را برگزینند، با سرعت خاص خودشان نیز حرکت کنند. نقش مربی این است که یادگیری را به‌طور غیر مستقیم هدایت کند و این کار را با فراهم ساختن محیط و سپس مشاهده کودکان در محیط انجام دهد. کار مربیان به‌صورت مداوم است و همان‌طور که کودکان را مشاهده می‌کنند، به دنبال ایجاد محیطی هستند که نیاز به رشد و تحول آن‌ها را تأمین کنند. همچنین کودکان را با مواد و وسایل آشنا می‌کنند و در هنگام کار با این وسایل آن‌ها را مورد مشاهده قرار دهند.

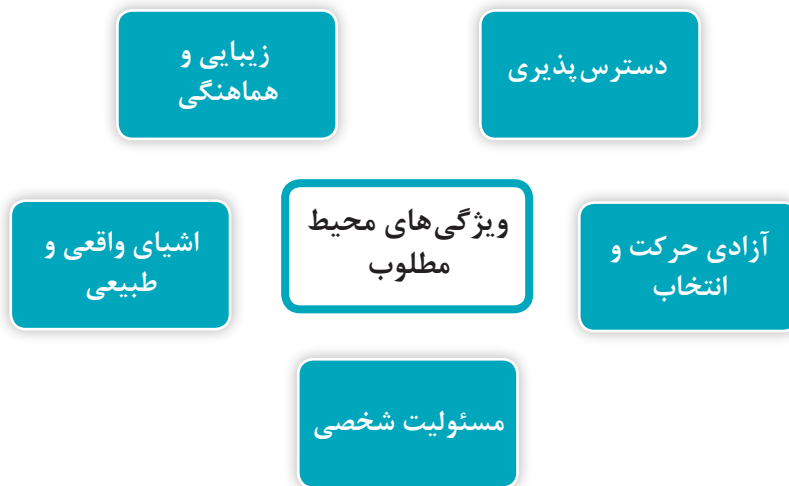

فعالیت ۴: تصور کنید مربی مهدکودک هستید و می‌خواهید محیطی را فراهم سازید که کودکان آزادانه دست به انتخاب بزنند. به عنوان یک مربی برای آماده کردن محیط چه کارهایی را می‌توانید انجام دهید؟ در گروه کلاسی گفت و گو کنید و نتایج را در کلاس ارائه دهید.

هدف توانمندسازی ۳-۴: محیط یادگیری رویکردهای آموزشی مونته‌سوری را توضیح دهد.

محیط مطلوب در رویکرد مونته‌سوری

محیط باید برای کودکان بسیار امن باشد. محیط‌های مطلوب دارای ویژگی‌هایی است که در نمودار ۲ نشان داده شده است:

نمودار ۲- ویژگی‌های محیط مطلوب

■ دسترس‌پذیری و قابلیت استفاده. مواد و وسایل با نظم خاصی مرتب شده‌اند. هر فعالیت در یک سینی یا سبد، همراه با مواد کامل و در دسترس و به شکلی مستقل ارائه می‌شود. هنگامی که کودک فعالیتی را از قفسه انتخاب می‌کند، تمامی مواد لازم برای اجرای آن فعالیت را دارد. در دسترس قرار گرفتن تمام مواد، به منظور حفظ تمرکز و جلوگیری از حواس‌پرتی کودک است (شکل ۲).

شکل ۲- دسترس‌پذیری و قابلیت استفاده از مواد

■ **آزادی حرکت و انتخاب.** کودکان زمانی می‌توانند انتخاب درستی داشته باشند که فرصت حرکت در کلاس و پیدا کردن آنچه نیاز درونی آنها را برآورده می‌کند، به آنها داده شود.

■ **مسئولیت شخصی.** آزادی در مهدکودک به کودک اجازه نمی‌دهد که هرکاری را دوست دارد انجام بدهد. این نظر وجود دارد که آزادی، مسئولیت شخصی به همراه می‌آورد. به همین دلیل مربی از کودکان انتظار دارد منافع جمعی گروه را در نظر بگیرند و از انجام دادن فعالیت‌هایی که به خودشان و دیگران آسیب می‌رساند خودداری کنند یا زمانی که کودک کوچک تری نیازمند کمک است، کمک به او باید در اولویت باشد.

■ **اشیای واقعی و طبیعی.** مواد موجود در قفسه‌ها به جای مدل‌های تصویری دوبعدی، مدل‌های واقعی و سه بعدی هستند. یعنی اگر ما درباره صدف و گیاهان یا عینک حرف می‌زنیم این اشیاء در کلاس وجود دارد و مربی باید اطمینان پیدا کند که کلاس نمودی از طبیعت است، برای نمونه گل‌های تازه در کلاس قرار دهد.

■ **زیبایی و هماهنگی.** محیط باید خوشایند باشد تا کودک را به فعالیت وادارد. مواد و فعالیت‌ها باید کودک را جلب کنند به همین سبب، دیگر تزیینات کلاس باید ساده باشد تا حواس کودک را پرت نکند. هماهنگی کلاس نیز با سازماندهی کلاس و ایجاد فضای آرام و هدفمندی که کودکان در آن فعالیت‌های خود را انجام می‌دهند تحقق می‌یابد (شکل ۳).

شکل ۳- یک مرکز مونته سوری

کودکان می‌توانند فعالیتی را که انتخاب کرده‌اند در زمان کم یا در زمان زیاد انجام دهند. بسیاری از کودکان بارها فعالیت ثابتی را در یک روز واحد یا در روزهای بعد تکرار می‌کنند. این نیاز، جزء جدایی ناپذیر آزادی در کلاس‌های مونته‌سوری است. از جمله آزاد گذاشتن کودک در فعالیت، نباید مزاحم کودکی شد که بر فعالیت برگزیده خود تمرکز کرده است. نباید فراموش کنیم کودکی که برای انجام دادن آزاد است برای انجام ندادن نیز آزاد است. کودکانی هستند که بیشتر مایل‌اند چیزی را با نگاه کردن به دیگران یاد بگیرند.

نکته

فعالیت ۵: با استفاده از اطلاعات این بخش، ویژگی‌های یک محیط یادگیری مناسب برای کودکان سه تا پنج سال را فهرست کنید. مطمئن شوید که سن کودکان با محیط موردنظر شما تناسب داشته باشد. سپس نتیجه را در کلاس ارائه دهید و با نتایج سایر دوستان مقایسه کنید.

مواد و وسایل در رویکرد مונته سوری

جالب‌ترین ویژگی رویکرد مونتسه‌سوری ابزارهای آن است که عمدتاً از چوب ساخته می‌شود و بیشترین یادگیری را از طریق حواس میسر می‌سازد. رنگ، بافت و کیفیت هنرمندانه این ابزارها چشم نواز و کار کردن با آنها خوشایند است. ابزارها خود اصلاحی‌اند و برای کودک فقط یک کارکرد دارند زیرا بلافاصله متوجه می‌شود که در کار با آنها موفق است یا نه.

ابزار از ساده به پیچیده به کودک عرضه می‌شود و کارهای یادگیری مرحله‌ای صورت می‌گیرد. کارها چه تمیز کردن میز باشد، چه کار با میله‌های اعداد و چه پوشیدن لباس، همه در زندگی کودک کاربرد دارند. در جدول ۱ نمونه‌هایی از وسایل و مواد مورد استفاده در رویکرد مونتسه‌سوری برای سنین کودکان و پیش از دبستان معرفی شده است. این وسایل برای تقویت یادگیری از طریق حواس و به‌منظور رشد استقلال یادگیرندگان طراحی شده‌اند.

جدول ۱- نمونه‌هایی از مواد و وسایل مورد استفاده رویکرد مونتسه‌سوری

نام	توصیف	شکل وسایل
پرورش حواس		
پله‌های رنگی	ده قطعه چوبی، که از لحاظ ضخامت متفاوت‌اند و وقتی در یک ردیف قرار می‌گیرند، شبیه یک پلکان می‌شوند. بنابراین کودکان مهارت تشخیص بینایی خود را رشد می‌دهند.	
میله‌های رنگی	ده میله قرمز، که از لحاظ طول با هم متفاوت و هر کدام، یک سانتی‌متر از میله قبلی بلندترند. به این طریق مهارت تشخیص بصری در کودکان رشد می‌کند.	
کوزه‌های رایحه‌دار	کوزه‌هایی که از شیشه غیر شفاف ساخته شده و با مواد و وسایل پر شده‌اند. کودکان نمی‌توانند درون کوزه‌ها را ببینند ولی می‌توانند برای چشیدن آنها از حس بویایی استفاده کنند.	

شکل وسایل	توصیف	نام
	<p>فعالیت هایی برای پرورش حس شنوایی</p>	<p>جعبه های صدا</p>
	<p>کودکان از حس لامسه خود برای جفت کردن پارچه هایی که شبیه هم اند استفاده می کنند.</p>	<p>جعبه پارچه ای</p>
	<p>این استوانه ها از لحاظ قطر و ارتفاع برای تشخیص بینایی متفاوت اند و دسته بالای آنها توانایی گرفتن مداد را در کودکان رشد می دهد.</p>	<p>قالب های استوانه ای</p>
	<p>کودکان هم با استوانه های دسته دار و هم بدون دسته کار می کنند.</p>	<p>استوانه های با دسته و بدون دسته</p>
<p>ریاضیات</p>		
	<p>زده اعداد، به رنگ قرمز و آبی و تعدادشان ده تا است. هدف از آن آموزش کمیت های ۱ تا ۱۰ است.</p>	<p>زده های اعداد</p>

شکل وسایل	توصیف	نام
	دو جعبه که جمعاً دارای ده قسمت شماره گذاری شده از ۰ تا ۹ است، با یک سبد، ۴۵ میله و هشت عدد کش.	جعبه های میله
	دانه های طلایی، میله ده دانه ای، مربع صد دانه ای و مکعب هزار دانه ای (جهت آشنا کردن کودکان با دسته بندی های مختلف)	روش دهمی
جنبه های فرهنگی زندگی		
	روی میز طبیعت، صنایع دستی کشورها و شهرها ...	میز طبیعت
	کره جغرافیا، ظروف خاک، انواع سنگ ها، نقشه جهان و پرچم ها...	جهان
زبان و سوادآموزی		
	وسایل نوشتن، حروف های سنباده ای به شیوه های چند حسی، سینی شن	نوشتن

ابزارهای مورد استفاده در رویکرد مونته‌سوری، که عمدتاً از چوب ساخته می‌شوند، بیشترین یادگیری را از طریق حواس میسر می‌سازد. ابزارها خود تصحیح‌گرند و کودک بلافاصله متوجه می‌شود که در کار با آنها موفق است یا نه. ابزار از ساده به پیچیده به کودک عرضه می‌شود.

فعالیت ۶: معمولاً فعالیت‌های انتخابی کودکان در مهدکودک در طول روز، مکعب‌ها و دست‌ورزی، کتاب‌خوانی و گوش کردن، نوشتن و بازی‌های نمایشی است. با توجه به حوزه‌های یادگیری در رویکرد مونته‌سوری، از یک مهدکودک بازدید کنید و فهرستی از وسایل و موادی را که به تفکیک در هر زمینه یادگیری می‌توان به کار برد، تهیه کنید و آن را در کلاس ارائه دهید.

هدف توانمندسازی ۴-۴: برنامه درسی مونته‌سوری را براساس حوزه‌های یادگیری تهیه کند.

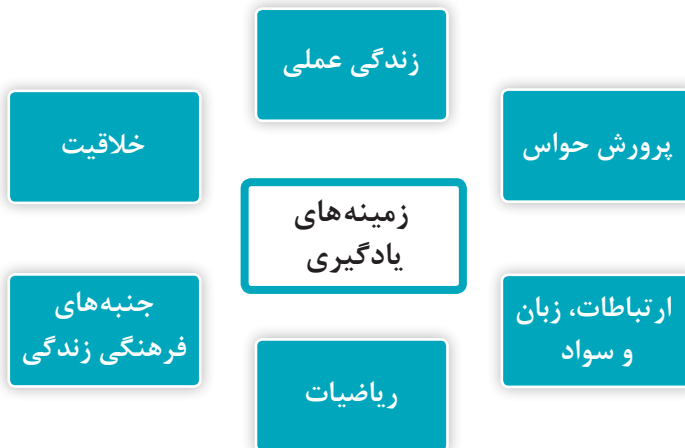
برنامه آموزشی مونته‌سوری برای دوره پیش از دبستان

مونته‌سوری رویکردی سازمان یافته برای یادگیری ایجاد کرد؛ رویکردی که با آشنا کردن کودک با زندگی عملی و پرورش حسی آغاز می‌شود. این دو حوزه یادگیری، پایه و بنیان ریاضیات و نوشتن را تشکیل می‌دهند. فعالیت‌های فرهنگی و خلاق نیز بخشی از زندگی روزمره در کلاس‌های مونته‌سوری است و آنچه را کودکان در دیگر حوزه‌ها می‌آموزند، کامل می‌کند.

برنامه کار کودکان، با توجه به نیازهای فردی هر کودک، تنظیم شده و زمینه‌های یادگیری به شکل گسترده‌ای با ساختار فیزیکی کلاس در ارتباط است. در بسیاری از کلاس‌های مونته‌سوری برای گروه سنی سه تا پنج ساله‌ها فعالیت‌های زیر، انجام می‌شود (نمودار ۳):

- زندگی عملی؛
- پرورش حواس؛
- ارتباطات، زبان و سواد؛
- ریاضیات؛
- جنبه‌های فرهنگی زندگی؛
- خلاقیت.

الف) زندگی عملی: هدف از تمرین زندگی عملی، ایجاد پیوند میان خانواده و محیط تازه کلاس مونته‌سوری است. این هدف با دادن تمرین و فعالیت‌هایی که کودکان در محیط خانه با آنها آشنا هستند، مانند ریختن چای، گردگیری، لباس پوشیدن، جارو کردن، تلفن جواب دادن و ... تحقق پیدا می‌کند (جدول ۲).

نمودار ۳- زمینه‌های یادگیری

جدول ۲- سه بخش فعالیت‌های عملی زندگی

ردیف	فعالیت‌های زندگی عملی	نمونه
۱	تمرین برای پرورش حرکت	ریختن چای، تا کردن، نخ کردن
۲	تمرین برای مراقبت از محیط	جارو کردن، مراقبت از گیاهان
۳	تمرین برای مراقبت از خود	دست شستن، درخواست کمک

فعالیت ۷: با توجه به فرهنگ خانواده‌ها، به نظر شما چه فعالیت‌هایی در برنامه کلاسی کودکان جهت ایجاد پیوند بین «خانه» و «مهدکودک» می‌توان طراحی کرد. راجع به آنها در گروه‌های کلاسی گفت‌وگو کنید و نتیجه را در کلاس ارائه دهید.

تمرین کنید

ب) پرورش حواس: ابزارهایی که مونته‌سوری تهیه و تکمیل کرده است نشان‌دهنده فعالیت‌های مربوط به پرورش حواس است. هدف اصلی این فعالیت‌ها کمک به کودک برای سازمان‌دهی و طبقه‌بندی برداشت‌هایش از محیط است. به عبارت دیگر هدف این است که کودک از طریق حواس محیط اطراف خود را بشناسد.

ج) ارتباطات، زبان و سواد: آشنا کردن کودکان با خواندن و نوشتن در کلاس درس مونته‌سوری به این دلیل امکان‌پذیر می‌شود که بنیان این کلاس بر پایه زندگی عملی و حوزه‌های حسی کلاس است. افزون بر این، در دسترس بودن کتاب و افزایش آواشناسی کودک از طریق بازی تحقق یافته است.

د) ریاضیات: کودک در محیط حسی کلاس با مفاهیم مقدماتی ریاضی، از جمله تطبیق و مرتب‌سازی و هندسه آشنا می‌شود. کودکان به سبب کاربرد روزانه شمارش و عددها از این موضوع (مانند شمارش پله) شناخت بهتری دارند.

شکل ۴- تطبیق اعداد و شکل‌ها

ه) جنبه‌های فرهنگی زندگی: این بخش از کلاس، که کمترین مواد اولیه را می‌طلبد، به کودکان و مربیان فرصت می‌دهد تا موضوعات مورد علاقه خود را در زمینه جغرافیا و تاریخ بررسی کنند. فعالیت‌های این حوزه باید بر پایه تجربه‌های واقعی باشد و مشاهده، پژوهش و بررسی موضوعاتی مانند درختان، جانوران و ... را برای کودکان امکان‌پذیر سازد.

و) خلاقیت: این بخش از کلاس مونته‌سوری، بر اهمیت ابراز وجود تأکید دارد و نیاز کودکان را برای شرکت کردن در فعالیت‌های هنری، مهارتی، موسیقایی، حرکتی و بازی‌های اجتماعی - نمایشی، که خودشان انتخاب و آغاز کرده‌اند، برجسته می‌سازد. برای نمونه، یک مهدکودک مجهز مونته‌سوری دارای بخشی در کلاس است که در آن کودکان آزادانه به تمامی مواد لازم برای نقاشی دسترسی دارند. همچنین این فرصت به کودکان داده می‌شود که با استفاده از وسایل مرغوب مانند مدادشمعی، مداد رنگی و ماژیک نقاشی کنند.

جینی بیش از بیست سال است که مربی رویکرد مونته‌سوری است. او مدرک لیسانس خود را در آموزش و پرورش ابتدایی گرفت و سپس دوره آموزش مونته‌سوری را گذراند و به دنبال آن دوره کارورزی یک ساله‌ای را با یک مربی دوره دیده مونته‌سوری پشت‌سر گذاشت.

فعالیت‌های مدرسه جینی منعکس‌کننده دیدگاه ماریا مونته‌سوری در خصوص نقش مربی در برآوردن نیازهای تحولی کودکان و رشد آنهاست. مربیان در مدرسه جینی کودکان را مشاهده می‌کنند، در نتیجه می‌توانند محیطی برایشان فراهم سازند که رشد آنها را برانگیزد. کودکان در این مدرسه به شیوه سرعت خودشان با مواد و وسایل حسی موجود کار می‌کنند و مربیان کارشان را پی‌می‌گیرند.

امروز دو مربی اصلی و دو کمک مربی، علاوه بر جینی، با گروهی متشکل از هفده کودک با سنین مختلف (دو و نیم تا پنج سال) کار می‌کنند. کودکان در زمان فعالیت آزاد هستند. سه دختر کوچک به ساختن قطعات و مکعب‌ها مشغول‌اند. کودک دیگر پشت کامپیوتر است. در حالی که کودک دیگری نیز با کارت‌های تصویری بازی می‌کند. یک مربی با گروهی از کودکان «تمرکز بر زمین» را بازی می‌کند و

نگاهی به
کلاس^۱

۱- بخش «نگاهی به کلاس» شما را با یک روز معمولی در مهدکودک در هر رویکرد آشنا می‌کند.

چند پسر شکل‌هایی را می‌بُردند و آن‌ها را تزیین می‌کنند. سه کودک درون یک چادر (شبیخه خیمه سرخ پوستان) به کتاب‌ها نگاه می‌کنند. به محض این که آن‌ها احساس کنند تمایل به غذا دارند، فعالیت خود را برای رفتن به طرف میز غذا و خوردن پرتقال، هویج و کلوچه، کنار می‌گذارند. در زمان فعالیت آزاد، اغلب مربیان روی تخته‌های یادداشت، اطلاعات مشاهده‌ای را ثبت می‌کنند.

تصویر بزرگی از زندگی افراد بومی در دیوار نصب شده، با لباس‌های بومی مختلف، که منعکس‌کننده تنوع فرهنگی است. انتخاب خیمه به منزله کلاس و محل خواندن نیز بیانگر همین موضوع است. این انتخاب به منظور طرح پرسش‌های کودکان در خصوص زندگی بومیان در چادرهاست.

کودکان در این باره داستان‌هایی مربوط به آن‌ها را می‌شنوند. جینی مطابق با اصول مونته سوری، به دنبال تقویت رشد کودکان است. به این صورت که علایق کودکان را پیگیری می‌کند و به همین منظور، منابعی جهت یادگیری بیشتر در خصوص زندگی بومی جمع‌آوری کرده است.

کودکان به دنبال یک ساعت بازی با انتخاب آزاد، در گروه بزرگی دوره‌م جمع می‌شوند و به مدت پانزده دقیقه به فعالیت‌های زبان و تحرک می‌پردازند. گروه دیگر کاوش و بررسی (مثلاً بررسی برگ‌ها در پاییز) و بازی در فضای بیرون را برمی‌گزینند. فعالیت‌های این گروه از زمان انتخاب آزاد، کوتاه‌تر است، در زمان انتخاب آزاد، کودکان فعالیت خود را انتخاب می‌کنند و با سرعتی که دلخواهشان است، پیش می‌روند.

هدف توانمند سازی ۵-۴: تاریخچه رویکرد «های اسکوپ» را بیان کند.

فعالیت ۸: آیا تا به حال از یک مرکز پیش از دبستان که روش آموزشی «های اسکوپ» معرفی کرده است، بازدید کرده‌اید؟ تجربه خودتان را در کلاس ارائه دهید.

گفت‌وگو کنید

شکل ۵ - دیوید ویکارت

برنامه «های اسکوپ»^۱

high در لغت به معنای بالاترین نقطه توجه یا میزان کامیابی فردی و scope به معنی دامنه تجربه‌ای که می‌توانیم در زمینه دستیابی به سطح بالای آموزش و توانایی فراهم کنیم. اما این عبارت، در معنای آموزشی، رویکرد یادگیری فعال و پویایی است که در آن، کودکان شیوه آموزش و یافته‌های خود را براساس تعامل با دنیای اطراف بنا می‌کنند.

شکل‌گیری رویکرد «های اسکوپ»

در راستای بهبود وضعیت کودکان محروم، رویکرد تربیتی های اسکوپ در اوایل دهه شصت میلادی در شهر ایپسیلانتی^۱، واقع در ایالت میشیگان آمریکا، شکل گرفت. در این سال دکتر دیوید ویکارت^۲ از دپارتمان روان‌شناسی و تعلیم و تربیت دانشگاه میشیگان این پرسش را مطرح کرد که اگر بخواهیم الگویی را برای رشد کودکان در نظر بگیریم تا براساس آن جریان‌های آموزشی را تنظیم کنیم، از چه الگویی باید بهره برد؟ تمرکز ویکارت در این موضوع او را قادر ساخت تا با شناسایی یک الگوی رشد، برنامه‌های آموزشی خود را سازمان‌دهی کند. به این ترتیب نظریهٔ پیازه مبنا و فلسفهٔ کاری دکتر ویکارت شد.

توجه به الگوی رشد برای او پیش از هر چیز پرداختن به این فرایند بود که بتواند در هر دوره توانایی‌های کودک را شناسایی کند، سپس با مشخص کردن انتظاراتی که از هر کودک باید داشت، مهارت‌های کودک را ارتقا دهد. الگوی رشد تحولی پیازه بیش از هر الگویی این سه بخش (توانایی‌ها، انتظارات و مهارت‌ها) را مشخص کرد. به این ترتیب روش ویکارت، که بعدها «های اسکوپ» نامیده شد، براساس چنین نظریه‌ای شکل گرفت و کار خود را پیش برد.

دکتر ویکارت و گروهش به گسترش این رویکرد ادامه دادند و سپس بنیاد پژوهشی آموزشی «های اسکوپ» را در سال ۱۹۷۰ در پاسخ به برنامهٔ مبارزه با فقر، تأسیس کردند. این بنیاد از آموزش دورهٔ خردسالی حمایت کرد. مأموریت این بنیاد بررسی و تدارک آموزش با کیفیت برای کودکان خردسالی بود که در فقر زندگی می‌کردند.

دولت به‌عنوان بخشی از برنامهٔ مبارزه با فقر، در «طرح پیش‌دبستان پری^۳» که طرحی پژوهشی بود، سرمایه‌گذاری کرد. مسئولیت این پروژه که بر عهدهٔ ویکارت بود، بررسی تأثیر تجارب دورهٔ پیش‌دبستانی را بر پیشرفت‌های بعدی برعهده گرفت. نتایج، مبین آن بود که رفتن به پیش‌دبستانی تفاوت در پیشرفت تحصیلی را در پی دارد.

این رویکرد هم‌اکنون در بیش از بیست کشور جهان به‌صورت فعال و رسمی، در حال اجراست، از جمله در کشورهایی مانند مکزیک، فنلاند، سنگاپور و هلند. همچنین مواد درسی این روش به‌زبان‌های عربی، چینی، پرتغالی، اسپانیایی، هلندی، فنلاندی و نروژی ترجمه شده است. این روش طوری طراحی گردیده است که تمامی فرهنگ‌ها را در تمامی زمینه‌ها، حتی در مسائل اقتصادی دربر می‌گیرد. (ویکارت، ۱۹۹۳). دیوید ویکارت در دسامبر سال ۲۰۰۳ درگذشت.

فعالیت ۹: در مورد ویژگی‌های شناختی کودکان از دیدگاه پیازه به منابع علمی مراجعه کنید و خلاصه‌ای از یافته‌های خود را در کلاس گزارش دهید.

جست‌وجو کنید

۱ - Ypsilanti

۲ - David weikart

۳-Perry Preschool Project

هدف توانمندسازی ۶-۴: اصول رویکرد «های اسکوپ» را بیان کند.

اصول اساسی در رویکرد «های اسکوپ»

اصول اساسی رویکرد «های اسکوپ» عبارتند از (نمودار ۴):

نمودار ۴- اصول رویکرد «های اسکوپ»

کودکان، یادگیرندگانی فعال. در رویکرد «های اسکوپ»، تجاربی برای کودکان طراحی می‌شود که تفکر مستقل، ابتکار عمل و خلاقیت آنان را ترغیب می‌کند. وقتی کودکان می‌توانند بر اساس ایده‌های شخصی عمل کنند، مواد را آزادانه مورد استفاده قرار دهند و تصوراتشان را بیازمایند، توانایی‌هایشان به سرعت توسعه می‌یابد. کودکان این توانایی‌ها را هر روز در برنامه روزانه و در خانه مورد استفاده قرار می‌دهند.

علاقه‌مندان محور برنامه درسی. علائق و انتخابهای کودکان، در قلب برنامه‌های «های اسکوپ» قرار دارد. در «های اسکوپ»، برای کودکان تنوعی از مواد (کتاب‌ها، اسباب‌بازی، مواد هنری، اشیا و امکانات) و تجارب فراهم می‌شود که مبتنی بر علائق آنان است.

مربیان تسهیل‌گران یادگیری. مربیان با پرسش‌های «باز - پاسخی» که مطرح می‌کنند، تسهیل‌کنندگان یادگیری هستند و تجربه‌های یادگیری عملی را تدارک می‌بینند.

فعالیت ۱۰: با در نظر گرفتن اصول اساسی رویکرد «های اسکوپ»، محیط یادگیری چه ویژگی‌هایی باید داشته باشد؟ راجع به آنها در گروه‌های کلاسی گفت و گو کنید و نتیجه را در کلاس ارائه دهید.

گفت و گو کنید

نقش و ویژگی‌های مربیان در رویکرد «های اسکوپ»

- مربیان در «های اسکوپ»، حداقل باید مدرک تحصیلی لیسانس، در رشته آموزش کودکان یا رشته‌های مشابه داشته باشند.
- مربیان نیز به اندازه بچه‌ها باید فعال و پویا باشند، زیرا این نوع آموزش، آموزش با بازخوردهای متقابل است. در این نوع آموزش همه مؤلفه‌های مراحل یادگیری - یاددهی دو طرفه است.
- در این شیوه، مربی کنترل مشارکتی را سرلوحه کار خود قرار می‌دهد، بر نقاط قوت بچه‌ها بیشتر تمرکز

می‌کند و می‌کوشد با برجسته کردن آن‌ها روحیه و اعتماد به نفس بچه‌ها را بالاتر ببرد.

- مربی از راه‌های مختلف با بچه‌ها ارتباط برقرار می‌کند و آن‌ها را در اجرای عقاید و طرح‌هایشان کمک می‌کند و به آن‌ها در رفع مشکلاتشان یاری می‌رساند.
- مربی به جای نظارت بر فعالیت بچه‌ها، در برنامه‌هایشان شریک می‌شود و نقش یک همکار یا همکلاسی و گاهی اوقات نقش یک همبازی را ایفا می‌کند.
- مربیان این کلاس‌ها، به نظرات بچه‌ها احترام می‌گذارند و برنامه‌های ابتکاری، حس استقلال طلبی، خلاقیت و نوآوری‌های آنان را مورد توجه ویژه قرار می‌دهند و به توسعه ذهنی هدفدار آن‌ها کمک می‌کنند. در این شیوه، مربی با تنظیم یک برنامه روزانه مشخص، ضمن اینکه فعالیت بچه‌ها را کنترل می‌کند، باعث می‌شود تا بچه‌ها برنامه‌های بعدی را حدس بزنند.

هدف توانمندسازی ۷-۴: محیط یادگیری رویکرد «های اسکوپ» (فضا، امکانات، تجهیزات و ...) را توضیح دهد.

شکل ۶ - محیط یادگیری «های اسکوپ»

محیط یادگیری فعال در رویکرد «های اسکوپ»

در محیط «های اسکوپ» (شکل ۶) با فراهم کردن پنج عامل، روند یادگیری فعال کودکان تسهیل می‌شود:

مواد: اشیای واقعی (ظروف/ جعبه/ کاغذ...)، مواد طبیعی (سنگ / برگ/ شاخه/...)، ابزار (برس/ گیره/ لوله/ چکش/...) و وسایل بازی (لگو/ دکمه/ مهره/...) و مواد بازیافتی از جمله این مواد است.

دست‌ورزی: به کودکان فرصت داده می‌شود که به هر شکلی که دوست دارند با مواد کار کنند.

انتخاب: به کودکان اجازه انتخاب مواد و چگونگی استفاده از آنها داده می‌شود.

زبان: کودک صرفاً درباره آنچه انجام داده یا در حال انجام دادن آن است حرف می‌زند. پشتیبانی از جانب بزرگسالان: گفت و گوی بزرگسالان با کودکان درباره آنچه انجام می‌دهند، بازی کردن با کودکان و کمک به آنها در حل مشکلاتشان نمونه‌هایی از این پشتیبانی است. در شیوه آموزشی «های اسکوپ»، برنامه کلاس، فضای کلاس و محیط وسایل و تجهیزات طوری انتخاب و طراحی می‌شود که بچه‌ها به‌طور خودکار به سمت یادگیری فعال و با نشاط حرکت کنند. مهدکودک در شیوه آموزشی «های اسکوپ» به چندین بخش تقسیم می‌شود، از جمله: محیط کتاب‌خوانی، محیط بازی، محیط هنری و محیط آموزشی. جالب این‌که هر کدام از این بخش‌ها باز به چند قسمت تقسیم می‌شوند. هر بخش نامی دارد که هم توصیف کننده وسایل آن است و هم برای کودکان جذابیت دارد مثلاً بخش آب و خاک، بخش ساختمان‌سازی و بخش موسیقی و حرکت. هر بخش نیز با استفاده از وسایلی مانند قفسه‌های کوتاه، مبلمان و حتی نرده‌ها چیده می‌شود. بخش‌های دیگری نیز در فضای باز برای دوچرخه‌سواری، دویدن، حفاری و ... اختصاص یافته است.

چیدمان وسایل کلاس

طراحی و سازمان‌دهی خوب محیط یادگیری و تجهیز آن به مواد و ابزار آموزشی جذاب، با هدف تسهیل در اجرای فعالیت‌ها و بازی‌ها، پیشرفت کودکان را در تمام زمینه‌های رشد تقویت می‌کند. برای هر برنامه مناسب برای رشد (فرقی نمی‌کند که یک برنامه نیم‌روزه در محیط مدرسه ابتدایی یا در فضای کوچک یا در یک مرکز نوساز مدرن درجه یک با اتاق‌های جادار و مجهز باشد)، به چیدمان فضای آموزشی مخصوص کودکان خردسال، نیاز است و باید از اصول اولیه و راهبردهایی استفاده شود که مشوق کودکان در کاوش، خلاقیت و یادگیری پویا باشد (شکل ۷).

شکل ۷- چیدمان کلاس در رویکرد «های اسکوپ»

کودکانی که در برنامه‌های «های اسکوپ» شرکت می‌کنند، به طور طبیعی به انواع گوناگون بازی و فعالیت می‌پردازند. آنها با استفاده از ساختن، نقش بازی کردن، وانمود کردن، خلق کردن، موسیقی، خواندن، نوشتن، جنب‌وجوش و نقاشی به فعالیت می‌پردازند. به منظور تشویق کودکان به انواع بازی‌های گوناگون و یادگیری، که به طور طبیعی صورت می‌گیرد، باید «مراکز رغبت» را به گونه‌ای طراحی کرد که پاسخ‌گوی علایق و فعالیت‌های آنان باشد. برای مثال بخش شن و آب، پژوهش در حس لامسه را می‌پرورد، بخش آجر چوبی با فضای زیاد، میل کودکان را به ساخت‌وساز چیزهای مختلف برمی‌انگیزد. اسم برای مراکز رغبت^۱، به گونه‌ای انتخاب شود که برای کودکان مفهوم، و به راحتی برایشان قابل شناسایی باشد. اسم هر مرکز را در تابلوی راهنما برجسته نشان دهید و وقتی با کودکان از یک بخش صحبت می‌کنید حتماً اسم آن بخش را بگویید. (مراکز رغبت)

هدف توانمندسازی ۸-۴: برنامه آموزشی «های اسکوپ» را توضیح دهد.

برنامه آموزشی رویکرد «های اسکوپ»

هدف از فعالیت‌ها و برنامه درسی این رویکرد، رسیدن به یادگیری فعال است. مشارکت فعالانه و تعامل اجتماعی کودکان مهم است. یادگیری فعال در این برنامه بر تجارب کلیدی^۲ تأکید دارد و رشد هیجانی - اجتماعی، جسمانی و شناختی را مورد توجه قرار می‌دهد. این رویکرد کودکان را در ده حوزه آموزشی زیر فعال می‌سازد:

- نمایش خلاق؛
- زبان و سواد؛
- ابتکار و ارتباطات اجتماعی؛
- حرکت؛
- موسیقی؛
- طبقه‌بندی کردن؛
- شمارش؛
- ردیف کردن؛
- فضا؛
- زمان.

فعالیت‌های کودک - محور

ویژگی اساسی این برنامه، فعالیت‌های کودک - محور است. در این برنامه، کودکان در گروه‌های کوچک سازمان‌دهی می‌شوند تا با افراد و مواد و وسایل تعامل داشته باشند. نقش مربیان در محیط یادگیری

۱- جهت اطلاع بیشتر به دانش فنی پایه سال دهم مراجعه شود.

کودک محور، مهم است چرا که آن‌ها با ترتیب دادن حیطه‌های مورد علاقه، مهیا ساختن فعالیت‌های در دسترس و صحبت کردن با کودکان برای بسط افکارشان، یادگیری را تسهیل می‌کنند. مثلاً کودکان در قسمت خانه‌سازی تصمیم می‌گیرند که چه چیزی بسازند و چگونه آن را اجرا کنند.

مربیان با مهیا ساختن مواد کافی جهت تشویق تفکر خلاق، فرایند کار را تسهیل می‌کنند، به کودکان کمک می‌دهند که در مورد تصمیم‌شان گفت‌وگو کنند و آن‌ها را در معرض «پرسش‌های باز پاسخ» قرار می‌دهند (مانند تو فکر می‌کنی اگر به جای قطعات کوچک، از قطعات بزرگ برای ساختن استفاده کنی چه اتفاقی می‌افتد؟).

بسیاری از فعالیت‌های کودک محور در این برنامه فرایند «برنامه‌ریزی کن - انجام بده - مرور کن^۱»، را که توسط بنیان‌گذاران این برنامه رشد و توسعه یافته است، دنبال می‌کنند. مربیان هر گام از این فرایند را برای مشاهده و سنجش کودکان بر حسب تجارب کلیدی خاص مورد توجه قرار می‌دهند:

■ **برنامه‌ریزی.** کودکان ابتدا برنامه‌ریزی می‌کنند که با چه ابزاری می‌خواهند کار کنند، چه کاری می‌خواهند انجام دهند و چه کسی همکارشان خواهد بود (این کار را می‌توان به صورت رسمی یا غیررسمی در گروه‌های کوچک انجام داد). هنگامی که آن‌ها برنامه کاری خود را مشخص کردند، مربی برنامه را ثبت می‌کند و به کودکان کمک می‌دهد تا کار را شروع کنند.

■ **انجام دادن.** کودکان فعالیت‌های پیش‌بینی شده را انجام می‌دهند. مربیان نیز در بین‌شان حرکت می‌کنند و به آن‌ها در انجام فعالیت‌ها کمک می‌نمایند.

■ **مرور کردن.** کودکان در گروه‌های کوچک قرار می‌گیرند و با کمک مربی، راجع به کاری که انجام داده‌اند و میزان شباهت یا تفاوتش با آنچه برنامه‌ریزی شده است، گفت‌وگو می‌کنند. البته پر واضح است که موضوعات، بسته به گروه‌های سنی کودکان، متفاوت خواهد بود.

فعالیت‌های معلم - محور

مربیان، فعالیت‌ها را از قبل طراحی و هنگام اجرا و بازی کودکان را هدایت می‌کنند. آنها نیز در سرودخوانی و تحرک کمک می‌کنند و به آن‌ها یادآور می‌شوند که اگر خبر خاصی دارند با دوستان خود در میان بگذارند (مثلاً تولد یک خواهر تازه). سنجش، از طریق مشاهده و با توجه به تجارب کلیدی انجام می‌شود.

فعالیت ۱۱: به تجربه آموزشی دوره خردسالی خود بیندیشید و به پرسش‌های زیر پاسخ دهید:
مربیان دوران کودکی شما درباره نحوه یادگیری کودکان چه نظری داشتند؟
خلاصه‌ای از نظرات مربیان خود را در این زمینه ارائه دهید.
روش آموزش کدام مربی متمایز از مربیان دیگر بود؟
روش مربیان خود را با این رویکرد مقایسه کنید.

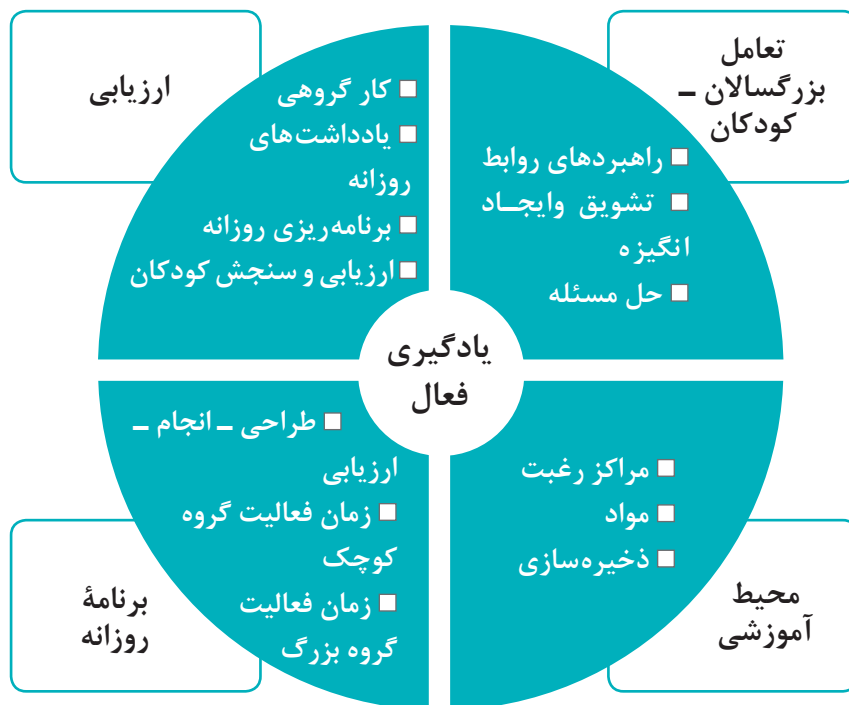
تمرین کنید

هدف توانمندسازی ۹-۴: عناصر اصلی رویکرد «های اسکوپ» را برای آموزش دوران اولیه کودکی تعیین کند.

عناصر اصلی رویکرد «های اسکوپ» برای آموزش دوران اولیه کودکی

عناصر اصلی رویکرد «های اسکوپ» در نمودار ۵ نشان داده شده است:

نمودار ۵- چرخه یادگیری در رویکرد «های اسکوپ»

۱ یادگیری فعال

برنامه آموزشی «های اسکوپ» بر یادگیری مشارکتی فعال تأکید دارد. یادگیری فعال به این معنی است که کودکان با مردم، اشیاء، رویدادها و ایده‌ها، تجربه مستقیم و تماس نزدیک دارند. علایق و انتخاب‌های کودکان در قلب برنامه‌های «های اسکوپ» قرار می‌گیرد. آن‌ها ضمن داشتن تعامل با دنیا و انسان‌های دیگر، خودشان دانش خود را می‌سازند. در محیط یادگیری فعال، مربیان با ابزار گوناگون و پرورش تعاملات، تفکر کودکان را گسترش می‌دهند و کودک را در تقویت فکری، جسمی، اجتماعی و عاطفی کمک می‌کنند (شکل ۸).

شکل ۸ - یادگیری فعال کودک در محیط «های اسکوپ»

۲ محیط آموزشی

کلاسِ مدرسه «های اسکوپ» به صورت کاملاً مشخص به بخش‌های علایق تقسیم می‌شود، که معمولاً عبارت‌اند از بخش‌های خانه، هنر، مکعب‌ها، اسباب بازی و بخش‌های دیگری که بازتاب دهنده علایق کودکان است. در اینجا، کودکان قادرند مستقلاً هم به تمام این تسهیلات دسترسی داشته باشند و هم در قبال استفاده از این بخش‌ها مسئولیت‌هایی را بپذیرند.

۳ برنامه روزانه

کلاس‌های «های اسکوپ» از اقدامات پی‌درپی و پیش‌بینی شده‌ای به نام روال روزانه پیروی می‌کنند، که شامل این موارد می‌شود: برنامه‌ریزی، اجرا، بازی، تشکیل گروه‌های کوچک و گروه‌های بزرگ، بیرون رفتن، انتقال (تحویل گرفتن و تحویل دادن کودک) و تغذیه و استراحت.

۴ تعامل بین کودک - بزرگسال

یکی از اصول برنامه آموزشی «های اسکوپ» کنترل اشتراکی میان بزرگسالان و کودکان است. در کلاس «های اسکوپ»، بزرگسالان علاوه بر این که کنترل را با کودکان به اشتراک می‌گذارند، در بازی آنها شرکت می‌کنند و با آنها مانند شریک خود سخن می‌گویند. همچنین به توانمندی کودکان توجه دارند و از آنها حمایت می‌کنند و مشوق آنها در حل مشکلاتشان هستند.

۵ ارزیابی

در برنامه «های اسکوپ»، مربی رفتارها، تجارب و علایق کودکان را مرتباً یادداشت می‌کند. سپس بر مبنای یادداشت‌ها رشد هر کودک را اندازه می‌گیرد. آنگاه بر اساس این مشاهدات مستقیم و دقیق، برای رشد و تحول کودکان برنامه‌ترغیبی طراحی می‌کند. همچنین در دیدار با اولیا، برای کمک به آنان در فهم بهتر رشد کودکان و گسترش یادگیری‌ها در خانه یادداشت‌های مرتبط با کودکان را در اختیار آنان قرار می‌دهد.

فعالیت ۱۲: اگر به عنوان یک مربی در مهد کودک بخواهید این رویکرد را برای اولین بار اجرا کنید، به چه اقداماتی می پردازید؟ راجع به آنها در گروه های کلاسی بحث کنید و نتیجه را در کلاس ارائه دهید.

ارزیابی کودکان در برنامه «های اسکوپ»: ارزشیابی برنامه های آموزشی توسط مربیان اقدامی دائمی و مستمر است. با این که برای ارزیابی برنامه ها ابزارهای مختلفی طراحی شده است، اما از دید برنامه ریزان آموزشی مشاهده، مهم ترین و معتبرترین ابزار ارزشیابی است. مربیان با مشاهدات جامع، رشد کودکان را ارزشیابی می کنند.

آنها گزارش های روزانه خود را همراه با شرح گفتار و کردار کودکان ثبت و ضبط و سپس تحلیل و ارزیابی می کنند. مربیان چندین بار در سال، ضمن مرور این گزارش ها و با استفاده از ابزار ارزشیابی، که مبتنی بر زمینه های اصلی رشد است، به هر کودک امتیاز می دهند. این امتیازها مربی را در طراحی فرصت های آموزشی متناسب رشد کمک می کند و می توان آن ها را برای تشریح پیشرفت کودکان به کار برد.

ایزابل و ماریا، مربیان یکی از مراکز «های اسکوپ» در شهرند. کلاس ایزابل، دارای پنج بخش یادگیری (شامل بازی با مکعب ها، نمایش، هنر، نوشتن و بخش کتاب) و یک بخش شنیداری مجزا است. شش میز گرد نیز وجود دارد، با فضایی برای نشستن چهار کودک آن. هر میز دارای وسایل مشترکی است (مثلاً مدادرنگی و قیچی).

برنامه کودکان در ساعت ۹:۳۰ صبح آغاز می شود. آنها از فعالیت های خود-انتخابی در بخش های مختلف یادگیری لذت می برند. کودکان ابتدا برنامه ریزی می کنند که با چه ابزاری می خواهند کار کنند، کارشان چه خواهد بود، و همراه چه کسی می خواهند آن کار را انجام دهند.

ایزابل کودکان را مشاهده می کند. با آن ها سخن می گوید. گاهی نکته ای روی تابلو یادداشت می کند و به آنها کمک می دهد که کار را شروع کنند. «مت» کار خود را در بخش مکعب شروع می کند و می خواهد یک برج بسازد. بعد از اتمام کار، ماریا راجع به این که کار انجام شده چه اندازه شباهت یا تفاوت با آنچه برنامه ریزی شده است، دارد با «مت» بحث می کند.

کودکان در ادامه روز برنامه های مختلفی مثل بازی در فضای بیرون و غیره دارند، گروه کوچکی آموزش ریاضی و موسیقی داشتند. در ساعت ۱۱:۱۵ مهمانی وارد می شود و برایشان قصه می خواند. پس از آن کودکان برای صرف ناهار کلاس را ترک کردند.

پس از ناهار، ایزابل فعالیت کتاب خوانی را با شش کودک هدایت کرد. به این صورت که برای بچه ها از یک کتاب بزرگ، مطالبی راجع به قورباغه ها را قرائت کرد (کتابی که به قدر کافی بزرگ چاپ شده بود تا کودکان در حالی که روی زمین و روبروی ایزابل نشسته اند بتوانند متن و تصویر کتاب را ببینند). ایزابل گاهی هنگام کتاب خواندن مکث می کرد تا توجه بچه ها را به نوشته ها یا عکس های کتاب جلب کند. آن ها متوجه می شدند که کلمات از چپ به راست (در انگلیسی) نوشته می شوند و صفحه به ترتیب شماره دارد، نوشته ها توضیحاتی درباره تصاویر کتاب است و این که هر جمله ای با حرف بزرگ شروع می شود. کودکان واژه های مربوط به حیوانات خانگی و چگونگی مراقبت از آن ها را بررسی می کنند. سپس والدین می آیند و در گروه های کوچک برای بچه ها کتاب می خوانند

هدف توانمند سازی ۱۰-۴: اصول رویکرد رجیو امیلیا را بیان کند.

رجیو امیلیا^۱

برنامهٔ اوایل کودکی رجیو امیلیا برگرفته از شهر رجیو امیلیا واقع در ایتالیاست، شهری که این برنامه در آن طراحی شد. مردم ایتالیا تاریخچه‌ای از ارائهٔ خدمات و حمایت از خانواده‌های دارای خردسال دارند که قدمت آن به اوایل قرن نوزدهم می‌رسد (کدول^۲، ۱۹۹۷). در ایتالیا مباحثی تحت تأثیر مربیان بزرگی مانند جان دیویی مطرح شد که تغییرات لازم را در برنامه‌های دوران اولیهٔ کودکی در پی داشت.

شکل ۹- لوریس مالاگازی

لوریس مالاگازی^۳ (۱۹۹۴-۱۹۲۰)

مالاگازی مدرسهٔ رجیو امیلیا را برای حمایت از کودکان و خانواده‌ها، در دورهٔ بازسازی پس از جنگ جهانی دوم، در ایتالیا تأسیس کرد. مالاگازی نیز تحت تأثیر نظریه‌های پیازه، ویگوتسکی و مونتسوری بر این باور بود که انرژی و توانمندی‌های کودکان باید از طریق آموزش آزاد شود. او از مربیان خواست به بچه‌ها گوش دهند و آن‌ها را در مسیری که برگزیده‌اند، راهنمایی کنند. (شکل ۹).

اصول رویکرد رجیو امیلیا

اصول آموزشی از دیدگاه مالاگازی:

- کودکان قوی و توانمند هستند.
- آموزش باید بر ارتباط کودکان خردسال با خانواده، مربیان و همسالان متمرکز باشد.
- آموزش باید تفکر نمادین را از طریق نقاشی، واژه‌ها، تحرک، بازی‌های نمایشی، موسیقی و غیره آنها پرورش دهد.
- محیط، خود یک مربی است.
- مربیان راهنما، پرورش دهنده و یاور کودک‌اند.
- مربیان باید پژوهشگر باشند و در بحث‌های مربوط به کار و کودکان مشارکت کنند.
- مربیان دقیقاً مواظب باشند که چگونه تفکر کودکان را آماده می‌سازند.
- والدین نقش فعالی در آموزش کودکان خود دارند.

۱- Reggio Emilia

۲- Cadwell

۳- Loris Malaguzzi

هدف توانمند سازی ۱۱-۴: ویژگی‌های رویکرد رجویو امیلیا را شرح دهد.

ویژگی‌های رویکرد رجویو امیلیا

براساس این رویکرد کودکان باید خودشان از طریق فعالیت‌های مورد علاقه‌شان، واقعیت را دوباره کشف یا بازسازی کنند. فلسفه زیربنایی این رویکرد، نظریه «جان دیویی» است که اعتقاد داشت کودکان از طریق تجارب می‌آموزند و به‌طور مداوم این تجارب را دوباره‌سازی می‌کنند و همچنین مفهوم ویگوتسکی از منطقه تقریبی رشد را (که اظهار می‌دارد تعامل اجتماعی زمینه رشد فردی را فراهم می‌کند) شامل می‌شود. مربیان این رویکرد، کودکان را سازندگان کنجکاو علم می‌دانند زیرا وقتی فعالانه با وسایل و مواد موجود، همچنین با محیط خود، کودکان دیگر و بزرگ‌ترها در ارتباط باشند، بیشترین یادگیری را خواهند داشت. مشخصه‌های کلی این رویکرد عبارت‌اند از:

- والدین در یادگیری کودکان مشارکت دارند.
- کودکان و مربیان، همان‌طور که در دنیای پیرامون خود می‌آموزند، در پروژه‌های تحقیقی نیز مشترکاً فعالیت می‌کنند.
- برنامه‌دستی براساس مشاهدات و گوش دادن به کودکان و توجه به علایق و نیازهای آنها آغاز می‌گردد سپس به مسائل و دغدغه‌های فردی و گروهی کودکان توجه می‌شود. مربیان از طریق مشاهدات خود و همفکری با سایر مربیان، موضوعات را به پروژه‌های فردی و گروهی تبدیل می‌کنند.
- خلاقیت، مخصوصاً از طریق هنر، برجسته می‌شود.
- کودکان برای ابراز عقاید و احساسات خود، تشویق می‌شوند.
- فضای کلاس بازتابی از کل اجتماع تلقی می‌شود.
- مربیان معمولاً با گروه ثابتی از کودکان به مدت سه سال کار می‌کنند.
- مربیان با هم کار می‌کنند.

در این رویکرد، به کودکان همچون افرادی توانمند نگریسته می‌شود که مهارت‌ها و دانش را با فعالیت‌های یادگیری خود درمی‌آمیزند. در یک کلاس بیست و پنج نفره معمولاً دو مربی به عنوان دو کمک مربی کار می‌کنند. آن‌ها به جای این که هدایت کنندگان پروژه‌های تحقیقی باشند، کودکان را در بررسی و تحقیق یاری می‌کنند، پروژه‌های تحقیقی، برنامه‌دستی یکپارچه را خلاصه می‌کند و در یک کار متمرکز می‌سازد. همان‌طور که پروژه‌های تحقیقی ادامه می‌یابد، بزرگ‌ترها و کودکان افکارشان را دائماً با هم مبادله می‌کنند. نقش‌های متقابل مربیان و کودکان نباید بد تعبیر شود. این طور نیست که مربیان صرفاً منتظر بیان علایق از سوی کودکان شوند و سپس با کودکان همراهی کنند. پس واحد درسی بر اساس علایق کودکان و با استفاده از روش بارش فکری^۱ برای بررسی موضوعات مورد علاقه بنا می‌شود تا موضوعات متنوع به کودکان پیشنهاد شود، مورد بحث قرار گیرد، اصلاح گردد و کنار گذاشته یا دنبال شود.

موضوع مورد بررسی‌ای که دنبال می‌شود شامل مواد بسیاری چون کتاب، گردش‌های علمی و تعاملات اجتماعی است. مثلاً ممکن است کودکان عقاید خود را نقاشی کنند، قصه‌های مرتبط با موضوع را بشنوند، چیزهای واقعی را از نزدیک ببینند و مشاهدات خود را مورد بحث قرار دهند. سپس به زمان پیش از نقاشی

ایده‌هایشان برمی‌گردند و تفکر اولیه خود را با یافته‌هایشان مقایسه می‌کنند. مربیان، افکار کودکان را با یادداشت، عکس و کار کودکان مستند می‌سازند. این رویکرد تأکید فراوانی بر هنر دارد.

نکته

منطقه تقریبی رشد اهمیت تعامل اجتماعی را در رشد و یادگیری نشان می‌دهد. کودکانی که به تنهایی از عهده اجرای پاره‌ای تکالیف یادگیری بر نمی‌آیند به کمک بزرگسالان یا دوستان بالغ تر و آگاه تر از خود اجرای آن کارها را یاد می‌گیرند. توانایی کودک در مستقلانه حل مسائل معرف سطح کنونی رشد او و توانایی اش در حل مسائل به کمک دیگران نشان دهنده سطح رشد بالقوه اوست. منظور از منطقه تقریبی رشد، تفاوت بین سطح کنونی یا سطح رشد واقعی کودک و سطح رشد بالقوه اوست. به عبارت ساده تر منطقه تقریبی رشد به دامنه ای از تکالیف گفته می‌شود که کودک به تنهایی از عهده اجرای آنها بر نمی‌آید اما به کمک بزرگسالان یا دوستان بالغ تر از خود قادر است آنها را انجام دهد.

نقش مربیان در رویکرد رژیو امیلیا

در روش «رژیو» کار مربیان دونفره است. آنها با هم برنامه ریزی می‌کنند و از بازی و کار گروهی کودکان پشتیبانی می‌کنند. این گروه دونفره از زمان آغاز دوره همچنان با کودکان هستند تا زمانی که به دبستان وارد شوند. این کار به مربیان امکان می‌دهد که با کودکان و خانواده‌ها پیوندی استوار برقرار کنند. نقش مربی در این رویکرد:

1 مربی به عنوان همراه و یادگیرنده: مربیان خود را در فرایند یادگیری شریک می‌دانند. این تبادل دوطرفه پرورش می‌یابد و باعث تولید دانش می‌گردد. یکی از مهم‌ترین نقش‌های مربی، همراهی او با کودکان است. همراهی‌ای که شکل تصنعی ندارد و کودکان در کشف دنیا، مربی را همراه خود می‌دانند و سعی می‌کنند از او کمک بگیرند و زیبایی‌هایی را که یافته‌اند به او نیز نشان دهند. همچنین، نقش مربی به عنوان همراه و یاور فقط محدود به کودکان نمی‌شود، بلکه او با دیگر مربیان و اولیاء نیز چنین همکاری و نقشی دارد (نمودار ۶).

نمودار ۶- نقش معلم در رویکرد رژیو

۲ **مربی به عنوان راهنما و تسهیل کننده:** مربیان با به وجود آوردن فضای پرسش‌گری و ایجاد امکان برای بازنمایی ایده‌های کودکان، ضمن حمایت از یادگیری آنها و تسهیل یادگیری این فرصت را به کودکان می‌دهند تا آن چه را در ذهن دارند پیاده کنند.

۳ **مربی به عنوان محقق:** مربی در این رویکرد به نوعی محقق و پژوهشگر نیز هست، زیرا کودک را دائماً مورد بررسی، شناخت و ارزیابی قرار می‌دهد. همچنین از طریق شنیدن و مشاهده دقیق علایق و فعالیت‌های کودکان می‌کوشد تا نیازهای کودک را کشف کند.

هدف توانمند ساز ۱۲-۴: محیط یادگیری رویکردهای آموزشی امیلیا را توضیح دهد.

محیط در رویکرد رژیو امیلیا

کیفیت محیط در مهدکودک‌ها، یکی از ارزش‌های کلیدی رویکرد رژیو امیلیاست و آن قدر اهمیت دارد که ساختاربندی مناسب آن به معنای داشتن مربی سوم است... این موضوع در چگونگی بازی و یادگیری کودکان نقشی بنیادین دارد. محیط، شامل ساختمان، و چگونگی ساختار اتاق‌ها، ظاهر ساختمان و آنچه در آن قرار دارد، می‌باشد. مربیان با طرح ریزی دقیق محیط نشان می‌دهند که به کودکان و خانواده‌هایشان تا چه اندازه احترام می‌گذارند. بخش ورودی، که پاکیزه، آرام و لذت‌بخش است، به استقبال آنها می‌رود. وجود منابع بی پایان^۱ و ابزارها سبب تشویق کنجکاوی، خلاقیت و برقراری ارتباط می‌شوند. عکس‌ها و گزارش‌های روی دیوار از فعالیت‌های یادگیری کودکان خبر می‌دهد و برداشت کلی همه از این محیط، زیبا بودن فضای آن است. (شکل ۱۰).

شکل ۱۰- محیط یادگیری

۱- منابعی مانند چوب، صدف، سنگ... منابعی هستند که کودکان آنها را، بدون محدودیت و به شکل‌های مختلف، کشف می‌کنند و خلاقانه به کار می‌برند.

هر فضایی در این رویکرد دارای هدفی است. سه نوع فضا را می توان در این روش متمایز ساخت:

۱- فضای کودکان: فضای کودکان باید به شکلی باشد که آنها بتوانند:

- خلاق باشند؛
- پژوهش کنند؛
- با پروژه های خود سرگرم باشند؛
- حریم خصوصی داشته باشند.

۲- فضای مربیان: فضای مربیان باید به شکلی باشد که آنها بتوانند:

- با همکاران خود دیدار داشته باشند و در برنامه ها با هم سهیم شوند؛
- حریم خصوصی داشته باشند؛
- مطالعه کنند.

۳- فضای والدین: فضای والدین باید به شکلی باشد که آنها بتوانند:

- در یادگیری کودکان سهیم شوند؛
- نظرهای خود را بیان کنند؛
- همدیگر را ببینند.

فعالیت ۱۳: در چه صورتی چیدمان محیط مهد کودک، سبب پرورش خلاقیت و کنجکاوی کودکان می شود؟ راجع به آن در گروه کلاسی گفت و گو کنید و ویژگی های چنین محیطی را به صورت نقاشی طراحی کنید.

تمرین کنید

در این رویکرد دوره تولد تا شش سالگی نه تنها به عنوان دوره آمادگی برای آینده اهمیت دارد، بلکه در ذات خود نیز پر اهمیت است. مربیان و والدین، سخنی از آمادگی کودکان برای آموزشگاه به میان نمی آورند، بلکه به آنها این امکان را می دهند تا از یک سالگی، سه سالگی یا پنج سالگی خود لذت ببرند و آنها را تجربه کنند. به اعتقاد آنها این سنین از اهمیت بسیاری برخوردار است.

نکته

وسایل و منابع آموزشی در رویکرد رجیو امیلیا

در این رویکرد برای پشتیبانی از بیان خلاق کودکان، به منابعی که برای کودکان فراهم می آورند بسیار توجه می شود. در مراکز رجیو امیلیا کمتر می توان اسباب بازی هایی یافت که تنها دارای یک هدف باشند. مراکز دارای منابع بی پایانی است و کودکان می توانند بدون محدودیت آنها را کشف کنند.

نمونه ای از این منابع عبارتند از: ابزار آشپزخانه، انواع پارچه ها، اشیای طبیعی (صدف و برگ و پوست درخت و دانه ها...)، مصالح (سنگ و چوب و چینی و ظروف یک بار مصرف)، ابزار نقاشی و سازهای موسیقی، گل رس و... برای این منابع خلاق گسترده، اصطلاح «ابزارهای هوش» به کار برده می شود. کاربرد این اصطلاح سبب می شود که کودکان آنها را ارزشمند به شمار آورند (شکل ۱۱).

شکل ۱۱- وسایل و منابع آموزشی در رویکرد رجیو امیلیا

هدف توانمندسازی ۱۳-۴: برنامه آموزشی رجیو امیلیا را بیان کند.

برنامه آموزشی رجیو امیلیا

مربیان و کودکان از چارچوب مشخصی پیروی نمی‌کنند. بلکه پرسش‌ها و ایده‌های کودکان نقطه آغاز روند یادگیری است و مربیان از تجارب آنها برای برنامه‌ریزی استفاده می‌کنند. کودکان و بزرگسالان با هم به بررسی ایده‌ها می‌پردازند، از یکدیگر یاد می‌گیرند و درک و دانش خود را با کمک هم پایه‌ریزی می‌کنند. این فرایند به‌نوعی سیاست‌های کلی کار با کودکان را در اختیار مربیان کودک قرار می‌دهد.

۱ رشد یکپارچه: در نظام آموزشی رجیو امیلیا این اعتقاد وجود دارد که کودکان از صدها زبان برای ارتباط‌گیری استفاده می‌کنند، به صدها زبان با ما حرف می‌زنند و به صدها شیوه می‌شنوند. به همین دلیل لازم است آموزش‌هایی تدارک دیده شود که رشد یکپارچه کودکان را پوشش دهد. کودک فقط عقل نیست بلکه مجموعه‌ای از عقل، احساس، حرکت و فیزیک است و ترکیب آنها به انسانی شدن کودک کمک می‌کند.

۲ محیط به‌عنوان مرکز آموزشی: در این سیستم آموزشی محیط زندگی کودک نقش مهمی در فرایند آموزش کودک دارد. محیط یعنی فضای خانه، کلاس، محله، شهر و حتی فضای برنامه‌هایی که از سوی جامعه برای مردم تدارک دیده می‌شود. مجموعه این محیط در آموزش کودک مؤثر است. این اشتباه بزرگی است که فکر کنیم کودک فقط در کلاس آموزش می‌بیند بلکه این آموزش در تداوم فضایی است که در پیرامون او جریان دارد.

آنچه در محیط خانه رخ می‌دهد در آموزش کودک مؤثر است. آنچه کودک در فضای شهری می‌بیند نیز در

آموزش او بسیار نقش دارد. حتی برنامه‌هایی که کودک از طریق تلویزیون، رادیو، کتاب‌های داستان، مجله و نمایش‌های مختلف با آنها روبه‌رو می‌شود در این آموزش سهم به‌سزایی دارد. نمی‌توان انتظار داشت که کودک در فضای خالی از محرک‌های ارزشمند باشد و احتمالاً در کلاس چیزی را بیاموزد یا فضای اطراف کودک ضد هنر باشد و او در کلاس آموزشی چیزی به‌نام هنر بیاموزد. به‌همین دلیل، این سیستم به کل جامعه پیرامون کودک حساس است و برایش اهمیت دارد. هم از آن تأثیر می‌گیرد و هم اصرار دارد که بر محیط پیرامون کودک تأثیر بگذارد.

۲ پروژه‌هایی که کودک دنبال می‌کند: یکی دیگر از اصولی که در الگوی رجیو امیلیا بسیار رعایت می‌شود توجه به پروژه هاست. نوع نگاهی که در این سیستم به پروژه می‌شود بسیار خاص است. پروژه فقط طرح اجرایی یا عملیاتی نیست و پروژه فقط یک کار تحقیقاتی محسوب نمی‌شود. پروژه در این سیستم فعالیتی است که کودک به تنهایی یا به کمک گروه‌ها برای به سرانجام رساندن موضوع مورد علاقه خود انجام می‌دهد. نکته مهم این است که پروژه در این سیستم یک فرایند است؛ فرایندی که با یک موضوع یا یک مسئله مورد توجه کودک یا کودکان شروع می‌شود و سپس ادامه می‌یابد. به هر کودک کمک می‌شود تا موضوع مورد علاقه خود را شناسایی کند و برای اجرا و تحقق آن، فعالیت‌های مرتبطی را انجام بدهد. طبیعی است که در این مسیر تحقیق، اجرا و تولید نیز وجود دارد. هر موضوع مورد بررسی می‌تواند در حین کار به موضوعات دیگری تقسیم شود و موضوعات جدید دیگری نیز در آن شکل بگیرد.

نکته

از نظر رجیو امیلیا، برنامه درسی از پیش طراحی شده‌ای وجود ندارد. این به آن معنی است که مربی و سیستم آموزشی به تأثیرگذاری کودکان بر آنچه قرار است یاد بگیرند معتقدند. در برنامه درسی از پیش طراحی شده تمام سلسله مراتب آموزشی، موضوعاتی که امروز باید در خصوص آنها کار کرد، شیوه تدریس آنها، امکانات مورد استفاده و... از قبل مشخص می‌گردد. در این صورت استفاده از فرصت‌های زمان حال، افکار کودکان و ایده‌های جدید مقدور نخواهد شد.

۴ هنر و رشد عاطفی: توجه به رشد عاطفی کودکان در این سیستم موجب شد که هنر، به عنوان یکی از روش‌های مهم برای بیان احساس، نقش ایفا کند در مراکز رجیو امیلیا از هنر به عنوان الگویی برای بیان خود و بیان احساس استفاده می‌شود. به عبارت دیگر مراکز رجیو امیلیا مراکز آموزشی هنر و یا هنرستان‌های هنری نیستند و هیچ اصراری ندارند که کودکان را تبدیل به هنرمند کنند. بلکه سعی دارند با کمک هنر، کودکان را هرچه بیشتر و بهتر بشناسند تا بتوانند در زمان لازم یاری‌رسان آنها باشند. در این سیستم هنر بهترین ابزار برای شناخت کودکان محسوب می‌شود.

۵ روابط خانه و مدرسه: در الگوی رجیو امیلیا ارتباط خانه و مدرسه بسیار تنگاتنگ و درهم تنیده است. در ابتدای این بخش آمده است که خانواده‌ها به‌عنوان یک رکن مهم تأثیر به‌سزایی در تعیین محتوای آموزش دارند. یعنی تعامل خانواده‌ها با برنامه‌های مراکز آموزشی موجب می‌شود که نظرات خانواده در محتوا، اصول و برنامه‌ها شکل بگیرد. این تعامل فقط با حضور در یکسری جلسه‌های عادی به‌وجود نمی‌آید و خانواده‌ها این تعامل را در گروه‌های کاری مختلف نشان می‌دهند. دیدگاه‌های والدین نیز در بخش‌های مختلف از طریق نظرخواهی، کارگاه‌های هم‌فکری، مشارکت در برنامه‌ها و... استخراج می‌شود.

۶ **مستندسازی:** در برنامه‌های آموزشی رجبو امیلیا مستند سازی نقش مهم و اساسی دارد. مستندسازی در واقع ثبت متنوع فعالیت‌های انجام شده کودکان در مراحل مختلف است. با مستندسازی، یادگیری کودکان برای خودشان، آموزشگران و مادران و پدرانشان قابل مشاهده می‌شود. از آنجا که این سیستم «امتحان، نمره، سطح‌بندی و امتیازبندی ندارد طبیعی است که سعی می‌کند از مراحل مختلف کار، نمونه و شواهدی برای روند رو به رشد کار هر کودک یا گروه‌های کودکان جمع‌آوری کند. تنوع مستندسازی این مراکز آموزشی آن قدر گسترده است که گاه بخش عمده‌ای از مربیان یا گروهی از مربیان را به این کار اختصاص می‌دهند.

فعالیت ۱۴: در بازدید از یک مهد کودک، دربارهٔ چگونگی مستندسازی^۱ فعالیت‌های کودکان گزارشی تهیه کنید و نتیجه را در کلاس ارائه دهید.

گزارش
تهیه کنید

نکته

زمانی که مالاگازی دربارهٔ یادگیری کودکان سخن می‌گفت، از اصطلاح «صد زبان کودکی» استفاده می‌کرد. این بدان معناست که کودکان خلاق برای بیان افکار خود مانند گفتار، آواز، نقاشی، نمایش و... روش‌های بسیاری دارند و لازم است بزرگسالان به دقت به این روش‌های متفاوت (زبان‌های مختلف) کودکان گوش فرا دهند.

بخش‌هایی از شعر صد زبان کودکی:

کودک از صد ساخته شده است

کودک دارد

یک صد زبان

یک صد دست

یک صد ذهن

یک صد شیوهٔ فکر کردن

بازی کردن، صحبت کردن

کودکان شیرخوار و نوپا با بررسی فعالانه درک می‌کنند که اشیاء چه کاری انجام می‌دهند. در محیط رجبو امیلیا یک مربی به نام میا به دو کودک به نام‌های «جف» بیست ماهه و جاماییکای بیست و سه ماهه در پروژهٔ نقاشی کمک می‌کند.

«میا» با جف سر میز نقاشی بودند که روی آن چندین برگ بزرگ کاغذ و شش لولهٔ (تیوب) رنگ، هر یک با رنگی مختلف قرار داشت. هر لولهٔ رنگ یک سرپوش داشت با سوراخی روی آن، که قلم‌مو را می‌شد وارد آن کرد. میا همین‌طور که جف قلم‌مو را روی کاغذ می‌کشید با او صحبت می‌کرد: «حالا این قلم را امتحان کن که ببینی چه رنگی در داخل لوله است». با راهنمایی او، جف رنگ‌های مختلف را امتحان کرد. این تعامل توجه جاماییکا را به خود جلب کرد.

نگاهی به
کلاس

۱- با روش‌های مستندسازی در کتاب دانش فنی سال دهم آشنا شده‌اید.

جاماییکا با رنگ کردن انگشتان بر روی کاغذ به بازی ملحق شد. جاماییکا در حالی که به نقاشی خود اشاره می کرد گفت: جف، ببین! در این موقع میا چند مهر لاستیکی با شکل های گوناگون (دایره، مثلث، مربع، ماه و ستاره) نشان داد. وقتی او مهری را که به شکل ماه بود، بالا آورد گفت: «اگر پشت این را رنگ کنی با آن چه کار می توان بکنی؟».

جاماییکا، همان طور که شکل را می گرفت جیغ زنان، پشت مهر را قرمز رنگ کرد و آن را روی کاغذ چسباند. میا گفت: «نگاه کن! یک ماه روی کاغذ درست کردی!» جف، میا و جاماییکا را تماشا کرد ولی به رنگ کردن با قلم مو روی کاغذ خود ادامه داد. جاماییکا از رنگ کردن و چسباندن هریک از مهرها خرسند و شاد بود.

میز نقاشی برای هر دوی آنها مطلوب بود. هر دوی آنها ویژگی های رنگ و آنچه را می توانستند با رنگ انجام دهند، یاد می گرفتند. در نهایت، جف نیز رنگ کردن با مهرها را امتحان کرد و آنها را روی کاغذ چسباند.

بعد از چند روز نقاشی و مهر زدن، میا و جف مجدداً پشت میز نقاشی بودند. هرچند در این موقع، به جای برداشتن مهرها، جف در حالی که متفکر به نظر می رسید، قلم موی سبز را برداشت و شروع کرد به رنگ کردن دستش، بعد دست خود را روی کاغذ گذاشت و آن را بلند کرد تا اثر دستش ظاهر شود. او با خوشحالی فریاد زد: «ببین!» میا گفت: «جف! تو از رنگ استفاده کردی که اثری از دست خودت درست کنی.» روز بعد جف با رنگ کردن نوک انگشتان و ایجاد اثر انگشت تجربه جدیدی خلق کرد.

وقتی جف و جاماییکا کاملاً درگیر بازی با رنگ بودند، یاد گرفتند که با رنگ چه کارهایی می توان انجام داد. با چارچوبی که میا ایجاد کرد آنها فهمیدند که می توانند اشیاء را با رنگ ببوشانند و روی کاغذ نشان به جا بگذارند. به دنبال آن جف نظریه خود را با رنگ کردن دست و نوک انگشتانش و اثر گذاشتن روی کاغذ امتحان کرد. میا به آرامی با پیشنهاد مواد جدید و صحبت با آنها در هنگامی که کاری انجام می دادند، به این کند و کاو آنها کمک کرد.

هدف توانمند سازی ۱۴-۴: اصول نظریه والدورف را بیان کند.

رویکرد والدورف

در اوایل قرن بیستم، از رادولف اشتاینر^۱ (۱۸۶۱-۱۹۲۵) درخواست شد تا برای فرزندان کارگران کارخانه سیگار والدورف^۲ استوریای، مدرسه ای در آلمان تأسیس کند. به این ترتیب در سال ۱۹۱۹ اولین مدرسه والدورف در اشتوتگارد آلمان تأسیس شد؛ مدرسه ای که بعدها الگوی سایر مدارس والدورف در سراسر دنیا گردید و به همین دلیل هم والدورف نامیده شد.

در این مدرسه اشتاینر مسئولیت آموزش و راهنمایی معلمان را برعهده داشت و این کار را تا زمان مرگش

۱- Steiner

۲- Waldorf

شکل ۱۲- رادولف اشتاینر

ادامه داد. مدارسی که والدورف لقب گرفته‌اند تاکنون خدمات خود را به کودکان پیش‌دبستان تا دانش‌آموزان دبیرستان ارائه می‌کنند (شکل ۱۱). اشتاینر بر این باور بود که جسم و روان، هماهنگ رشد می‌کنند و انسان از کودکی تا بزرگسالی مراحل تحول مشخصی را طی می‌کند. وی اظهار داشت برنامه‌های آموزشی دوره خردسالی باید به نیازهای کل کودکی توجه کند و کودکان خردسال باید از همه بدی‌ها در امان باشند. او برای کودکان خردسال آموزش بسیار رسمی و ساختار بندی شده‌ای ارائه کرد.

اصول رویکرد والدورف

اصول فلسفه آموزشی برنامه درسی مدارس والدورف عبارت است از:

- ۱ اساس روش آموزشی والدورف بر پایه آنتروپوزوفی^۱ گذاشته شده است. در این روش فرد شخصاً مورد توجه است، زیرا انسان‌ها متفاوت‌اند و نمی‌توان همه را به‌طور مشابه آموزش داد.
- ۲ آموزش نباید تحت تأثیر هنجارهای اجتماعی قرارگیرد. برای آموزش باید، با توجه به نیازهای کودک و نوع پیشرفتش، برنامه‌ریزی کرد.
- ۳ آموزش باید کنجکاوی کودک را برانگیزد و قدرت ابتکار دانش‌آموز را رشد و گسترش دهد.
- ۴ باید امکاناتی فراهم کرد که هر کودک با علاقه به یادگیری بپردازد.
- ۵ آموزش باید همراه با انضباط و احترام باشد.
- ۶ یادگیری باید با عمل همراه باشد. با این روش، آموزش زنده و فعال می‌ماند.
- ۷ کودکان و دانش‌آموزان طوری آموزش ببینند که آموخته‌هایشان تا بزرگسالی باقی بماند.

ویژگی مدارس رویکرد والدورف

مدارس این رویکرد، که بر مبنای اندیشه‌های رادولف اشتاینر بنیان گذاشته شده است، در سرتاسر دنیا وجود دارد. مربیان والدورف همانند اشتاینر معتقدند که دوره کودکی باید بسیار پر ارزش شمرده شود و نباید در آموزش این دوره عجله کرد. مدارس والدورف فضایی مشابه با خانه دارند. کودکان در آن فضا در کنار گروه‌های سنی متفاوت‌اند و در تمام تجربه‌هایشان با یک مربی کار می‌کنند.

برنامه تحصیلی مدرسه والدورف چند حسی (استفاده از حواس برای دریافت اطلاعات از محیط) است و نیازهای فردی و همچنین نقاط قوت و علایق کودکان مورد توجه قرار می‌گیرد. محیط یادگیری به‌گونه‌ای سازمان‌دهی شده است که نیازهای یادگیرندگان را با توجه به سطح تحولی آن‌ها برآورده می‌سازد.

مشخصات پیش‌دبستان‌ها و کودکان‌های والدورف عبارت‌اند از:

- بازی در فضای باز و در فضای داخلی؛
- استفاده از هنرهای دستی، قصه و آواز؛
- تأکید بر موضوعات علمی در کودکان‌ها و پیش از کودکان‌ها.
- یادگیری در جریان تکالیف روزمره (مثل آشپزی کردن) در این فرایند مربیان الگوسازی می‌کنند و کودکان کمک می‌کنند.

۱- Anthroposophy: علم شناسایی طبیعت و ماهیت انسانی است

بازی در دوران اولیه کودکی اساس برنامه درسی است، کودکان در بطن بازی خود خلاقانه می‌اندیشند، گفت‌وگو می‌کنند و به حل مسئله می‌پردازند. بسیاری از وسایل و مواد بازی در محیط طبیعی وجود دارد (مثلاً قطعات چوبی، صدف‌های دریایی). کودکان همچنین از پیاده‌روی در طبیعت، فعالیت‌های حرکتی و ابراز وجود خلاقانه با استفاده از وسایل هنری لذت می‌برند. برنامه درسی هنرهای زبانی شامل خواندن، قصه‌خوانی، عروسک‌های خیمه شب بازی، آواز و شعر است.

هماهنگی، تکرار و احترام سه اصل کلیدی، آموزش والدورف را تشکیل می‌دهند، با این هدف که کودک احساس امنیت کند.

نکته

نقش مربیان در رویکرد والدورف

نخستین کاری که مربی در مدرسه والدورف، انجام می‌دهد، ساختن محیطی گرم و صمیمی مانند خانه برای کودکان است. مهدکودک و پیش‌دبستانی والدورف دارای محیطی امن و حمایت‌کننده است و همه چیز در یک روند متوالی و منظم به پیش می‌رود. در چنین محیطی، مربی والدورف، با کمک دو شیوه اصلی به نیازهای رشد کودکان پاسخ می‌دهد:

۱ مربی فعالیت‌های روزانه خانگی، عملی و هنرمندانه‌ای را برای کودکان ترتیب می‌دهد. فعالیت‌هایی که کودکان به سادگی می‌توانند آنها را تقلید کنند. کارهایی مانند پختن، نقاشی کردن، باغبانی کردن و ساختن کاردستی. این فعالیت‌ها، بسته به تغییر چهره طبیعت و جشن‌ها و مناسبت‌های هر فصل سال، تغییر می‌کند.

۲ مربی می‌کوشد تا توانایی تخیل کودکان را بر اساس سن آنها پرورش دهد. او این کار را با گفتن قصه و ترتیب دادن بازی آزاد انجام می‌دهد. مربی قصه‌ها را با دقت بسیار برمی‌گزیند. بازی‌های آزاد یا تخیلی در واقع سناریوهایی هستند که کودکان خودشان آنها را می‌سازند و بازی می‌کنند. این بازی‌ها به کودکان کمک می‌کنند تا زندگی را با نمودهای گوناگون و به شکل عمیق‌تر تجربه کنند.

فعالیت ۱۵: تصور کنید مربی مهد کودک هستید و می‌خواهید محیطی گرم و صمیمی مانند خانه را برای کودکان در کلاس خود ایجاد کنید. به نظراتان چه اقداماتی یا تغییراتی باید در کلاس انجام دهید؟ راجع به آنها در گروه‌های کلاسی گفت و گو کنید و نتیجه را در کلاس گزارش دهید.

تمرین کنید

محیط آموزشی در رویکرد والدورف

مدارس والدورف باید در محیط وسیعی قرار گیرد تا امکان پرداختن به کارهای عملی در داخل کارگاه فراهم شود. همچنین، استفاده از محیط باز برای کارهای باغبانی کودکان لازم است. ضمناً برای اجرای کارهای هنری مثل تئاتر محیط مناسبی برای نمایش این نوع فعالیت‌ها ضروری است. والدورف به معماری محیط آموزشی بسیار توجه داشت و معتقد بود برنامه آموزشی صحیح وقتی عملی است که محیط وسیع و مناسب داشته باشد.

فضای اتاق‌های مهد کودک از لحاظ هنری تزئین شده است تا در هنگام روز برای کودکان محیطی الهام بخش باشد. این مکان، که گاه خانه‌ای دیگر خوانده می‌شود، باید تا حد ممکن مانند خانه باشد. اتاق‌ها با رنگ صورتی

کم رنگ نقاشی شده‌اند (اشتاینر از آن به شکوفهٔ هلو یاد می‌کرد). در کل، محیط آرام، مرتب و دوستانه است.

مواد آموزشی در رویکرد والدورف

اسباب بازی‌های کودکان از مواد طبیعی ساخته می‌شوند، از جمله میوه درخت کاج، چوب، پنبه، ابریشم، صدف، سنگ و دیگر ابزار طبیعی. این مواد طبیعی را کودکان خود گرد آورده‌اند، هم با آنها بازی می‌کنند و هم برای زیبا کردن اتاق آنها را مورد استفاده قرار می‌دهند. برای شکل گرفتن پایه‌های رشد تحصیلی در مهدکودک تکرار و ترتیب، یکپارچگی حس‌ها، هماهنگی بین چشم و دست‌ها، تجربهٔ زیبایی‌های زبان و دیگر مهارت‌های لازم پرورش داده می‌شود.

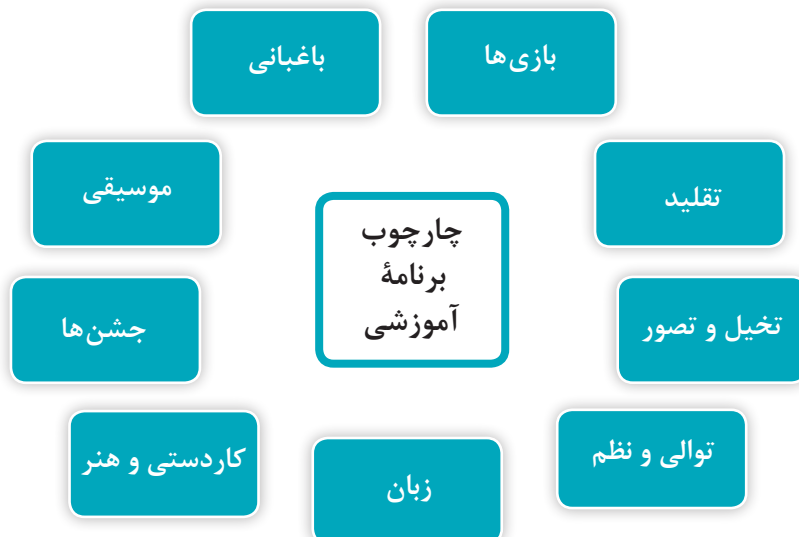
در این فضای کاملاً طبیعی، دوست داشتنی و خلاق، کودکان با فعالیت‌ها و ساختاری روبه‌رو هستند که به آنها کمک می‌کند برای ورود به مدرسه آماده شوند. برخی از اسباب بازی‌های پیشنهادی در مهدکودک عبارت‌اند از:

- سبدهای حاوی میوه‌های کاج، پوست درختان، انواع سنگ‌ها؛
- انواع جعبه‌ها، تخته‌های چوبی، آجرهای ساختمانی؛
- وسایل منزل؛
- انواع عروسک.

هدف توانمندسازی ۱۵-۴: برنامه آموزشی رویکرد والدورف را توضیح دهد.

برنامه آموزشی رویکرد والدورف

برنامه آموزشی در مراکز والدورف شامل موارد زیر است (نمودار ۷):

نمودار ۷- چارچوب برنامه آموزشی والدورف

بازی‌ها: محیط کودکستان والدورف به وسیله بازی و کشف موارد مختلف به یادگیری کودکان کمک می‌کند. کودکان از بازی برای کشف و درک جهان، تقلید کردن از آن، برقراری ارتباط با آن، و جامعه‌پذیری استفاده می‌کنند.

تقلید: در مدارس و مهدهای والدورف، یادگیری کودکان با تقلید کردن از اتفاقات زیبا و با ارزش صورت می‌گیرند. توانایی کودکان با برنامه‌هایی از پیش تعیین شده و در محیط مناسب تقویت می‌شود. مربیان در این محیط با رفتار و حرکات مناسب خود الگویی برای تقلید هستند و آداب اجتماعی را به کودکان می‌آموزند. مربیان رفتاری صلح‌آمیز دارند و آن را در همه فعالیت‌های خود نشان می‌دهند. مربیان می‌دانند رفتارشان به دقت از سوی کودکان مشاهده و سپس تقلید می‌شود. آن‌ها مهارت‌های گوناگونی مانند پخت و پز، کاردستی، خیاطی و ... را برای ایجاد ارتباط با زندگی واقعی، به کودکان می‌آموزند.

تخیل و تصور: کودکان در مراکز والدورف به شیوه‌های متفاوت توانایی تخیل، تصور و ذهنیت خود را رشد و افزایش می‌دهند. یکی از این روش‌ها داستان‌گویی به وسیله مربی هاست. داستان بیش از یک بار در روز تکرار می‌شود تا کودکان بتوانند مفاهیم آن را در ذهن خود به تصویر بکشند. کودکان در هنگام کار مربی، به او بسیار توجه می‌کنند و کلاس کاملاً آرام و ساکت است.

فعالیت داستان‌گویی مربی و تکرار آن سبب می‌شود تا کودکان تصویر ذهنی - تخیلی خود و مهارت خواندن را افزایش دهند. در عین حال این فعالیت به آن‌ها یاری می‌دهد تا در بزرگسالی افرادی خلاق و متفکر بار بیایند و برای مسائل به سادگی راه حل پیدا کنند.

توالی و نظم: یک پارچگی و هماهنگی حواس مختلف، هماهنگی بین چشم و دست، استفاده از زبان و مهارت‌های اصلی دیگر، برای پی‌ریزی آموزش سطوح بالاتر و پیشرفت کودکان در مهدهای کودک والدورف ضروری است. در این محیط جذاب، خلاق و طبیعی، کودکان می‌توانند برای مراحل بعدی تحصیل به خوبی آماده شوند.

زبان: هدف از آموزش زبان رشد توانایی برقراری ارتباط است. مهارت برقراری ارتباط کمک می‌کند تا رشد و آگاهی اجتماعی کودکان افزایش یابد. برای دوست داشتن دیگران و ایجاد ارتباط خوب و انسانی با آنها لازم است بر میزان توانایی، تجربه و آگاهی و دانش کودکان افزوده شود.

کاردستی و هنر: کاردستی و هنر دارای جایگاه ویژه و با ارزشی در آموزش به روش والدورف است. کودکان از طریق برنامه کاردستی، فرصت خلق اشیای زیبا و کاربردی را به دست می‌آورند و با انواع کارهای دستی (قلاب‌دوزی، بافتنی، بخیه‌دوزی و سایر دوخت و دوزها) آشنا می‌شوند. برنامه‌های هنری سبب خودشناسی کودکان می‌شود. آنها با این ابزار می‌توانند خود را بیان کنند. بنابراین برنامه‌هایی نظیر نمایش خیالی، نقاشی، طراحی، نجاری و مجسمه‌سازی در مدارس والدورف، ساعات خوب هنر را پر می‌کنند. همچنین کودکان در هر فرصتی، به ویژه در تعطیلات، می‌توانند نمایش اجرا کنند و فعالیت‌های هنری خاص داشته باشند.

جشن‌ها: برگزاری جشن‌ها به مناسبت‌ها و در فصول مختلف فرصتی است تا کودکان با نظم موجود در محیط اطراف و در طبیعت آشنا شوند. همچنین جشن‌های محلی و مذهبی، کودکان را با آیین مربوط به آنها در شکلی طبیعی آشنا می‌کند. در همه مدارس و مراکز آموزشی والدورف جشن‌ها بر اساس سنت‌ها و آیین، فرهنگ و مذهب آن کشور تنظیم می‌شود. در این‌گونه مراسم، قصه‌گویی، آوازخوانی و انواع فعالیت‌های جمعی، شادی جشن را چند برابر می‌کند.

موسیقی: در مراکز آموزشی والدورف، آموزش موسیقی در برنامه‌های روزانه گنجانده می‌شود. مربیان روز کاری خود را با خواندن آواز و پخش نوارهای موسیقی آغاز می‌کنند، سپس از کودکان می‌خواهند گروهی

به یک نغمه (ملودی) گوش کنند و به تنهایی و یا همراه با دوستان‌شان نغمه را همراهی کنند. موسیقی نقش مهمی در کلاس‌های بازی کودکان دارد. بیشتر کلاس‌های موسیقی یک مربی و استاد برجسته دارند. افزون بر برنامه‌های روزانه موسیقی، تعدادی از کلاس‌ها چند روز در هفته ساعات موسیقی را در برنامه هفتگی خود دارند. **باغبانی:** کودکان از طریق باغبانی موجودات زنده گیاهی را می‌بینند و با زمین و آنچه روی آن زندگی می‌کنند، آشنا می‌شوند و ارتباط برقرار می‌کنند. آنها می‌آموزند چگونه با محیط و طبیعت هماهنگ شوند. باغ مدرسه دنیای وسیعی برای کودکان است تا به کمک مربی با نظم موجود در آن آشنا شوند. در این باغ مربی به کودکان دستوراتی می‌دهد و آنها دستورات را اجرا می‌کنند. در هنر باغبانی کودکان می‌آموزند هر گیاه به دست انسان و در جایی که او بخواهد کاشته می‌شود و رشد می‌کند. کودکان در این فعالیت با نیروهای گوناگون طبیعت نیز آشنا می‌شوند.

فعالیت ۱۶: برنامه درسی رویکرد «الدورف» و «مونته سوری» را با هم مقایسه و شباهت‌هایشان را مشخص کنید. براساس نتیجه به دست آمده فضایی برای مهد کودک خود طراحی نمایید.

تمرین کنید

نگاهی به کلاس

«جانت» مربی مرکز والدورف است. او تجربیاتی را که برای کودکان جذاب و مناسب است در برنامه‌ریزی خود لحاظ می‌کند. برنامه‌ریزی او در مورد موضوعاتی است که برای کودکان جالب است ضمناً به علایق خاص کودکان در کلاس نیز توجه دارد.

اخیراً، «داری» عکسی از بچه گربه‌ای گرفته است. او در مورد حیوان با کودکان صحبت کرد و جانت عکس را به تابلوی اعلانات چسباند تا همه ببینند. موضوع حیوان اهلی در مکالمات بعدی و در بازی نمایشی کودکان مطرح شد. کودکان علاقه‌مند شده بودند و جانت برای یادگیری بیشتر در مورد حیوانات اهلی، واحدی را در نظر گرفت.

جانت از کودکان خواست که عکسی از حیوانی که دارند یا به آن علاقه‌مند هستند، ترسیم کنند. زمانی که کودکان نقاشی‌شان را تمام کردند دایره‌وار نشستند و تصاویر را دیدند. جانت آنها را تشویق کرد که از زبان توصیفی استفاده کنند و در مورد حیواناتی که دوست دارند، صحبت کنند. هر کودکی یک نمودار از حیوانات مورد علاقه خود ایجاد کرد و زیر عکس حیوان مورد علاقه خود علامت گذاشت.

جانت برای بررسی دنیای حیوانات، چندین کتاب تصویری در مورد حیوانات خواند. وی، پس از خواندن اولین کتاب در مورد ماهی طلایی، تعدادی ماهی طلایی برای کلاس خرید و کودکان درباره تغذیه ماهی طلایی و اندازه مناسب غذای ماهی اطلاعاتی کسب کردند.

جانت برای بررسی بیشتر مراقبت از حیوانات، از یک دامپزشک محلی دعوت کرد تا با کودکان درباره مراقبت از حیوانات صحبت کند. او تقاضا کرد، دامپزشک درباره حیواناتی سخن بگوید که مورد علاقه کودکان است. جانت با خواندن چندین کتاب تصویری در خصوص دامپزشک‌ها، محل بازی نمایشی را در یک اداره دامپزشکی شناسایی کرد.

کودکان برای استفاده بیشتر از مطالعه حیوانات، اطلاعات جدید خود را از طریق چند کتاب داستان تقسیم کردند. هر کودک داستان حیوانی را به جانت و همکارش ارائه کرد. مربیان، کودکان را تشویق کردند تا آنچه را یاد گرفتند، همان‌طور که داستان‌هایی را بیان می‌کنند، یادآوری نمایند.

فعالیت ۱۷: هر گروه، یکی از رویکردهای پیش دبستانی موجود را مورد بررسی قرار دهد و سپس بروشوری دربارهٔ رویکرد تهیه کند و آن را در کلاس ارائه دهد.

جدول ۳- مروری بر برنامه‌های رویکردهای موجود برای کودکان سه تا پنج سال

عنوان	تأکیدات اصلی
مونته‌سوری	<ul style="list-style-type: none"> ■ مهیا و آماده بودن محیط؛ ■ مواد و ابزار خود تصحیح گر؛ ■ تعقیب علایق کودکان؛ ■ محرک‌های حسی؛ ■ داشتن فعالیت مستقل.
های اسکوپ	<ul style="list-style-type: none"> ■ کودکان را به تجربه‌های یادگیری فعال مشغول می‌سازد. ■ بین فعالیت‌های کودک محور با فعالیت‌های معلم محور تعادل برقرار می‌کند. ■ «برنامه‌ریزی کن - انجام بده - مرور کن» را اجرا می‌کند.
رجیو امیلیا	<ul style="list-style-type: none"> ■ علایق کودک، هدایت‌کنندهٔ واحد درسی است. ■ هنر در برنامهٔ تحصیلی در درجهٔ اول اهمیت است. ■ کودکان و بزرگسالان با هم یاد می‌گیرند.
والدورف	<ul style="list-style-type: none"> ■ در رشد شتاب نکردن. ■ باهم بودن گروه‌های متفاوت. ■ مشابه خانه بودن ■ داشتن برنامهٔ درسی چند حسی (استفاده از حواس گوناگون).

فعالیت ۱۸:

در گروه‌های کلاسی، با توجه به فرهنگ ایرانی اسلامی کشورمان نقاط قوت و ضعف هر یک از رویکردهای چهارگانه گفته شده در این پودمان را مورد نقد و بررسی قرار داده و نتایج آن را گزارش دهید.

تمرین کنید

- ۱ ویژگی های رویکرد آموزشی مونته سوری را فهرست کنید.
- ۲ اهداف رویکرد آموزشی مونته سوری را بررسی کنید.
- ۳ ویژگی های رویکرد آموزشی والدورف را بررسی کنید.
- ۴ رویکرد آموزشی والدورف و مونته سوری را با هم مقایسه کنید.
- ۵ اهداف رویکرد آموزشی رژیو امیلیا را بررسی کنید.
- ۶ محیط یادگیری (فضا، امکانات، تجهیزات و...) رویکرد آموزشی رژیو امیلیا را بررسی کنید.
- ۷ رویکرد آموزشی رژیو را بررسی کنید.
- ۸ اهداف رویکرد آموزشی «های اسکوپ» و «رژیو امیلیا» را با هم مقایسه کنید.
- ۹ تفاوت های محیط یادگیری (فضا، امکانات، تجهیزات و...) در رویکردهای آموزشی مونته سوری و والدورف را فهرست کند.
- ۱۰ شباهت های برنامه درسی رژیو امیلیا و های اسکوپ با یکدیگر را فهرست کنید.
- ۱۱ نقش مربی در رویکرد آموزشی رژیو امیلیا را بررسی کنید.
- ۱۲ نقش مربی در چهار رویکرد آموزش و پرورش کودکان در دوره پیش از دبستان را با هم مقایسه کنید.
- ۱۳ یک برنامه درسی با رویکرد رژیو امیلیا برای مرکز پیش از دبستان طراحی کنید.
- ۱۴ یک برنامه آموزشی تلفیقی، با توجه به چهار رویکرد آموزشی، تهیه کنید.
- ۱۵ یک محیط یادگیری، با توجه به چهار رویکرد آموزشی، طراحی کنید.

خودارزیابی پایانی بودمان ۴				
واحدیادگیری: به کارگیری رویکردها در آموزش و پرورش پیش از دبستان				
این کاربرد برای ارزیابی دانش و مهارت شما در زمینه به کارگیری رویکردها و روش های تلفیقی در آموزش و پرورش پیش از دبستان تهیه شده است. در هر سؤال بیشترین امتیاز سه و کمترین امتیاز یک است. بر این اساس خود را ارزیابی کنید و به خود امتیاز دهید.				
ردیف	موارد			
۱	۲	۳		
۱			تا چه حد می‌توانید برنامه های آموزشی دوره پیش از دبستان را در رویکردهای آموزشی بررسی کنید؟	
۲			تا چه حد می‌توانید اهداف آموزشی دوره پیش از دبستان را در رویکردهای آموزشی بررسی کنید؟	
۳			تا چه حد می‌توانید محیط یادگیری را در رویکردهای آموزشی بررسی کنید؟	
۴			تا چه حد می‌توانید نقش مربی پیش از دبستان را در رویکردهای آموزشی تحلیل کنید؟	
۵			تا چه حد می‌توانید یک برنامه آموزش تلفیقی را با توجه به رویکردهای آموزشی تهیه کنید؟	
۶			تا چه حد می‌توانید اهداف آموزشی را برای دوره پیش از دبستان، براساس رویکردهای آموزشی تهیه کنید؟	
۷			تا چه حد می‌توانید محیط یادگیری را براساس رویکردهای آموزشی طراحی کنید؟	

ارزشیابی پودمان ۴

نمره	استاندارد (شاخص ها، داوری، نمره دهی)	نتایج	استاندارد عملکرد (کیفیت)	تکالیف عملکردی (شایستگی ها)	عنوان پودمان ۴
۳	توانایی تحلیل چهار رویکرد آموزشی پیش از دبستان و به کارگیری این رویکردها در آموزش و پرورش پیش از دبستان و نوآوری در روش های آموزش	بالتر از حد انتظار	به کار گیری رویکردها در آموزش و پرورش پیش از دبستان براساس منابع معتبر علمی و آموزشی سازمان بهزیستی و آموزش و پرورش پیش از دبستان	تحلیل رویکردهای آموزشی پیش از دبستان	به کار گیری رویکردها در آموزش و پرورش پیش از دبستان
۲	توانایی تحلیل چهار رویکرد آموزشی پیش از دبستان و به کارگیری رویکردها در آموزش و پرورش پیش از دبستان	در حد انتظار		به کارگیری رویکردها در آموزش و پرورش پیش از دبستان	
۱	توانایی انجام دادن یکی از شایستگی ها	پایین تر از انتظار		پرورش پیش از دبستان	
نمره مستمر از ۵					
نمره شایستگی پودمان از ۳					
نمره پودمان از ۲۰					